

жұмыстардың басшысына баяндайды. ӘК экипаждың жауапкершілігінде болған жағдайда бортинженер (бортмеханик) жедел шаралар қабылдау үшін отын құюдың мүмкін еместігі туралы әуежайдың диспетчерлік қызметіне баяндайды.

240. ӘК бактарына отын (май) толық (ішінара) төгілген кезде жұмыстарды орындау ИАҚ жұмыскерлеріне, экипаждың немесе ЖЖМ қызметінің мүшелеріне жүктеледі. Бұл ретте ИАҚ немесе экипаж мамандары төгу кезектілігін белгілейді, ӘК-ге орнатылған отын (май) жүйесінің аппаратурасын басқарады, ӘК-нің орталықтануын сақтау және бактардың майысуын болғызбау жөнінде шаралар қабылдайды.

Бұл жағдайда қызметтер мен мамандардың өзара іс-қимыл жасауының тәртібін пайдаланушы мен әуежай айқындайды.

241. Жауын және шаңды күшті (10 м/сек аспайтын) жел кезінде, күн күркіреген уақытта (атмосфералық электрдің разряды кезінде) ӘК-ге отынды ашық түрде құюға және күркіреу разряды кезінде жабық түрде отын құюға жол берілмейді.

242. ӘК-ге отын құю (төгу) кезінде:

1) электр энергиясы көздерін қосуға және ӘК-ден ажыратуға, ұшқын немесе электр доғасының көзіне айналуы мүмкін электр құралдарын пайдалануға, ӘК-ге отын құюға және оны бақылауға байланысы жоқ борттық электр энергиясын тұтынушыларды қосуға, кемені электр энергиясы көзімен қосатын сымдарды жерүсті қызмет көрсету құралдарына кіру (кету) жолдарына орналастыруға;

2) тұраққа отын төгілген кезде ӘК-ге немесе отын құю құралына отын төгілген жағдайда, әуе кемесінің ішінде отын буы анықталған кезде отын құюды (төгуді) бастауға;

3) қозғалтқыштарды, бұйымдар мен жүйелерді, экипаж кабинасы мен жолаушылар салондарындағы ауаны жылытуға;

4) отын құю (төгу) кезінде жұмысты бақылау үшін ашық отты, ақаулы электр шамдарын (фонарьларды) пайдалануға;

5) отын құю құралының қозғалтқышын отын құйылатын әуе кемесінің астына орналастыруға;

6) кез келген көлік түрінің ӘК астынан жүріп өтуіне немесе тоқтауына;

7) егер май құю құралын ӘК-ден алып кететін (әкететін) бос жол болмаса немесе дөңгелектердің тежегіш құрылғыларының қызып кетуі орын алған кезде май құюды бастауға жол берілмейді.

243. Отын құю құбырлары мен штуцерлердің герметикалылығы бұзылған, ӘК-ге немесе отын құю құралына отын төгілген, отын жерге төгілген (жасанды жабын), сондай-ақ кеме ішінде отын буы анықталған кезде немесе қандай да бір басқа қауіп кезінде ӘК-ге отын құю немесе оның бактарынан отынды төгу дереу тоқтатылады және өрт қауіпсіздігінің шаралары қабылданады.

ӘК-ге, отын құю құралдарының техникалық жай-күйіне жауапты және отын құюды (төгуді) тікелей жүзеге асыратын лауазымды адамдар:

- 1) отын беруді (төгуді) тоқтатады;
- 2) жұмыстар жүргізіліп жатқан жерге әуежайдың өрт сөндіру құрамын, ал уақытша әуеайлақта (жедел нүктеде) өрт-қорғау күзетін немесе таяу маңдағы елді мекеннің (кәсіпорынның) өрт сөндіру бөлімін шақырады;
- 3) ӘК-нің электр қорегін ажыратады (тұтанған жағдайда немесе өрт сөндіру құрамының командасы бойынша);
- 4) отын құю (төгу) құбырларын әуе кемесінен ажыратады;
- 5) отын құйғыштарды, автоцистерналарды және басқа да жылжымалы құралдарды ӘК-ден кемінде 75 метр арақашықтыққа алыстатады;
- 6) әуе кемесінің үстінен және ішкі қуыстарынан төгілген отынды сүртеді;
- 7) тұраққа төгілген отынға алдын ала өрт сөндіргіш көбік төге отырып, одан ӘК - н і с ү й р е п ә к е т е д і ;
- 8) жасанды жабыны бар тұрақтан отынды ағаш ұнтағының, құмның, сыпырғыштың көмегімен жинайды;
- 9) жасанды жабыны жоқ, отын төгілген тұрақта ол топырақтан толық буланып кеткенге дейін ӘК орнатпайды.

Отынның төгілу оқиғаларының барлығы авиакәсіпорын айқындайтын тәртіппен оларды болдырмау жөніндегі шаралар әзірлене отырып тексерілуге т и і с .

244. Әуежай бөлімшелерінің, ӘК пайдаланушының/иесінің және ТҚКЖ жөніндегі ұйымның басшылары мен персоналы ИАҚ-тағы бактар мен ӘК жүйелерінде ЖЖМ-ны сақтау қағидаларын орындауды (тұрып қалған қалдықты уақтылы төгіп тастау және тексеру, бакқа су мен механикалық қоспалардың түсіп кетуін болғызбау), әуе кемелеріне ТҚК кезінде отын мен майларды есепке алуды және ұтымды пайдалануды, отынның төгіп тасталатын тұрып қалған қалдығын уақытша сақтауды қамтамасыз етеді.

3. Арнайы сұйықтықтар, су құю және газ толтыру

245. Талап етілетін көлемге (массаға), қысымға дейін ӘК жүйелерінде пайдаланылатын арнайы сұйықтықтар, су (техникалық, ауыз) және газ құю (толтыру) осы үлгідегі ӘК үшін осы жұмыстарды жүргізуге арналған ПҚ талаптарына сәйкес жүргізіледі.

Көрсетілген жұмыстарды қамтамасыз ететін және орындайтын қызметтер мен мамандардың құрамын, олардың арасында функцияларды бөлуді әуежай, ӘК-ні пайдаланушы немесе ТҚКЖ ұйымы айқындайды.

246. Құю (толтыру) үшін ӘК-ге берілетін арнайы сұйықтықтарға,

дистилляцияланған және ауыз суға, газдарға әуежайдың тиісті қызметтері жүргізілген бақылау және егер бұл нормативтік құжаттарда көзделген болса, олардың белгіленген стандарттарға (жеткізуге арналған техникалық шарттарға) сәйкестігі туралы жазылған паспорт (бақылау талонын, паспорттан үзінді көшірмені, басқа құжатты) ұсынады. Бір уақытта құралға сұйықтық (газ) толтырылған және құрал бақыланып қаралған күн көрсетілген құю құралдарына арналған формулярлар ұсынылады.

Паспортсыз (бақылау талонсыз) жеткізілген арнайы сұйықтықтарды, дистилляцияланған және ауыз суды, газдарды, ақаулы және формулярсыз толтыру құралдарын, толтырылған сұйықтық (газ) атауы жазылмаған, стандартты түске боялмаған және таңбаланбаған сыйымдылықтарды пайдалануға жол берілмейді.

ӘК гидрожүйелерін толтыру (егер нақты ӘК үлгісінің ПҚ-да өзгеше айтылмаса) ПҚ-да көзделген толтыру құралдарын пайдалана отырып, тек жабық түрде жүзеге асырылады.

Жоғары қысымды ыдыстардан төмен қысымды ыдыстар мен жүйелерге газ толтыру стандартты (осы ӘК үлгісі үшін) толтыру құрылғысын пайдалана отырып жүргізіледі.

Улы сұйықтықтармен және газдармен жұмыс істеу кезінде ӘК үлгісінің және нақты өнімнің ПҚ-да көрсетілген қауіпсіздік шараларын сақтау қамтамасыз етіледі.

247. Толтыру (құю) жөніндегі жұмыстарды ұйымдастыратын және орындайтын лауазымды адамдар арнайы сұйықтықтар құю және ӘК-ге толтыру кезінде қауіпсіздікті қамтамасыз етеді.

§4. Жолаушылар салондарында және экипаж кабинасында ауаны баптау

248. Жолаушылар ұшақтарын және экипаж кабинасын жылытудың, суытудың және желдетудің әуеайлақтық жүйелері мен борттық жүйелерін пайдалану тәртібі мен шарттары осы үлгідегі ӘК-ге арналған ПҚ-да айқындалады.

249. Жерде жолаушылар салондарындағы және экипаж кабинасындағы ауаны жылыту және суыту әуеайлақтық ауа баптағыштардың, ал олар болмаған жағдайда ауа баптаудың борттық жүйесінің көмегімен жүргізіледі. Ауаны жылыту үшін пайдалану құжаттамасында көзделген әуеайлақтық жылытқыштар да пайдаланылады.

250. Ауа баптаудың борттық жүйесін басқаруды және жолаушылар салондары мен экипаж кабинасындағы ауа температурасын бақылауды бортинженер (бортмеханик, ұшқыш) немесе осы жүйені пайдалануға, қосалқы күш қондырғысын іске қосуға және пайдалануға рұқсат берілген ИАҚ жұмыскері

251. Жылыту мен суытудың әуеайлақтық және борттық құралдарының техникалық жай-күйі жолаушылар салондары мен экипаж кабинасына шаңның, күйенің, механикалық бөлшектердің, түтінді және басқа да зиянды газдардың түсуіне жол бермеуге тиіс.

Осы құралдарға тікелей қызмет көрсететін және пайдаланатын ТҚКЖ ұйымдары мен жұмыскерлер пайдаланылатын ауа баптағыштар мен жылытқыштардың техникалық жай-күйін және өрт қауіпсіздігін қамтамасыз етеді.

§5. Әуе кемелерінің авиақозғалтқыштары мен жүйелерін жылыту

252. ӘК қозғалтқыштары мен жүйелерін (бұйымдарын) жылыту тәртібі мен шарттары осы үлгідегі ӘК-ге арналған ПҚ-да айқындалады.

253. ӘК қозғалтқыштары мен жүйелерін жылытуды жүргізетін мамандар орындалатын жұмыстар аймағынан кетпегені, жылыту құралдарының жұмысын, жылытқыштан шығатын ауаның температурасын, жылытылатын бұйымдар мен оларды жапқан тыстардың жай-күйін бақылағаны, өрт қауіпсіздігі талаптарының толық сақталуын қамтамасыз еткені жөн.

254. ӘК қозғалтқыштары мен жүйелерін жылыту кезінде:

- 1) ақаулы және ПҚ-да көзделмеген жылыту құралдарын пайдалануға;
- 2) ақаусыз өрт сөндіру құралдарынсыз жылытуды жүргізуге;
- 3) жылытқыштарды әуе кемесінің ең жақын нүктелерінен 3 м-ден жақын қ а ш ы қ т ы қ т а о р н а т у ғ а ;
- 4) жылытқышты оны пайдалану үшін жауапты маманның қарауынсыз қ а л д ы р у ғ а ;
- 5) жылытқыш үшін ПҚ-да көзделмеген отын түрлерін пайдалануға;
- 6) ӘК-ге және жұмыс істеп тұрған жылытқышқа отын құюға;
- 7) жұмыс істеп тұрған жылытқышқа отын құюға, оны көзделген тұйықтағыш құрылғысын пайдаланбай, жылыту үшін іске қосуға және пайдалануға;
- 8) ӘК бұйымдары мен жүйелерін ашық отпен жылытуға;
- 9) осы ӘК-де қозғалтқышты іске қосуға;
- 10) жылытқыштың механикалық зақымдалған және жанар-жағар май материалдарымен ластанған тегеурінді құбырларын пайдалануға;
- 11) жылытқыштан немесе оның құбырларынан шығатын ауа температурасын ПҚ-да көзделген шектерден артық жоғарылатуға;
- 12) жолаушыларды отырғызуды жүргізуге жол берілмейді.

§6. Әуе кемелерінің үстіндегі қар мен мұзды кетіру

255. Әуе кемесі жерде болған кезде ИТҚ уақытылы қаптау, үстіне арнайы сұйықтық жағу, бітеуіш орнату және әуе кемесінің осы түрі үшін ПҚ-да көзделген өзге де керек-жарақтар арқылы планердің, қозғалтқыштың, радиатордың, АРЭО бұйымдарының ішіне мұз қатудан және қар түсуден қорғау жөніндегі шараларды қабылдайды.

256. Мұзды кетіру кезінде осы жұмыстарды жүргізуге арналған ПҚ басшылыққа алынады. ӘК-нің үстінен, ауа тартқыш құрылғыдан қарды кетіргеннен кейін ғана мұзды тазалау жүргізіледі. Мұзды тазалау үшін жылы су, жылытылған қатуға қарсы сұйықтықтар, жылу машиналары, әуеайлақтық жылытқыштар қолданылады. Кенептен және басқа да жұмсақ материалдағы мұзды жылы ауаның немесе судың көмегі арқылы кетіреді. Жылу машиналары әуе кемесіне ең жақын нүктеден 3,5 метр қашықтықтан жақын емес орналастырылады.

257. Мұзды жылы сумен және қатуға қарсы сұйықтықпен кетіру кезінде механизмдер мен оның ішіне су тиіп кету мүмкіндігі болмауы керек, онда судың қатуы ӘК жүйелері жұмысының тоқтауына әкеп соғуы мүмкін. ӘК үстіне мұздың қайта қатуының алдын алу мақсатында оның үстіне қатуға қарсы сұйықтық шашады немесе жылы ауамен жылытады. Сонымен қатар рулдердің, элерондардың, триммерлердің, қанатындағы механикаландыру бөлшектерін, шасси түйіндерінің және басқа да механизмдердің қуысын жылы ауамен жылытады. Осы жұмыстарды орындағаннан кейін рульдердің, элерондардың, триммерлердің жай-күйі, анероидтық-мембрандық аспаптардың жұмыс істеуі тексеріледі.

Мұз бен сүңгіні кетіру үшін қолданылатын судың, ауаның және сұйықтықтың температурасы ПҚ-да белгіленген шектен аспауы тиіс, әсіресе бұл ұялы конструкциялардың бөлшектеріне қатысты.

258. Қарды, мұзды және сүңгіні кетіру бойынша жұмыстар алдын ала стартқа ӘК-ні сүйретуге (бұруға) дейін орындалады. Қажет болған жағдайда қар мен мұзды қайта кетіру ұшуға қозғалардың алдында тікелей орындалады.

Аталған жұмыстарды әрбір рет қайталап орындау ТҚК үшін белгіленген тәртіппен жеке наряд картасында ресімделеді.

259. Мұздың қатуының алдын алу және кетіру жөніндегі жұмыстарды орындауға оларды қауіпсіз жүргізудің практикалық дағдысын тексерілген, белгіленген тіртіппен меңгерген ИТҚ жіберіледі.

§7. Тиеу-түсіру жұмыстары

260. ӘК-де тиеу-түсіру жұмыстары ӘК жауапкершілігіндегі лауазымды адамның рұқсатымен жүргізіледі.

Тиеу-түсіру жұмыстарын жүргізу кезінде мынадай талаптардың орындалуы:

- 1) пайдаланылатын көлік пен өзге де құралдардың келу-кетуін және жұмысын б а қ ы л а у ;
- 2) ӘК-ні, борт құралдарын, жабдықтар мен такелажды зақымданудан қорғау;
- 3) отсектерде (жүк кабиналарында) жүктерді дұрыс орналастыру және бекіту, әуе кемесінің талап етілетін орталықтануы;
- 4) жолаушылар салондарының, жүк кабиналарының (отсектердің) алдыңғы және артқы бөліктеріне тиеудің (түсірудің) кезектілігін сақтау;
- 5) жүк кабинасының еденіне тиеу нормалары бойынша, жүктемелер бойынша ш е к т е у л е р д і с а қ т а у д ы ;
- 6) артқы тірегі жиналған (тірек домкратпен) кезде тиеу (түсіру) бойынша ж ұ м ы с т а р ғ а ж о л б е р м е у ;
- 7) рампыны, траптарды, траптың астындағыларды дұрыс орнату;
- 8) арқалық крандарды, тельферлерді, жүк арбаларды, жүк тиеу тростары мен блоктарды тиеуге (ПҚ-да белгіленген күштен асырып) жол бермеу;
- 9) арқандап байлау түйіндері мен арқандарың, тежегіштер мен керек-жарақтардың осы салмағы үшін ПҚ-да көзделмеген жүктер мен техниканы бекіту үшін пайдалануға жол бермеу қамтамасыз етіледі.

Жөнделмеген көлік орамындағы (контейнерлердегі, поддондардағы, жүк арбаларындағы және тағы басқа) жүктерді ӘК-ге тиеуге жіберуге жол берілмейді .

261. Борттағы тиеу-түсіру және арқандап байлау жабдықтарының, сондай-ақ оған ТҚКЖ-дың бұзылмағанын және пайдалануға даярлығын тексеру жөніндегі жұмыстарды ӘК пайдаланушының/иесінің ИАҚ бөлімшесінің жұмыскерлері жүзеге асырады. Аталған жабдықты мақсаты бойынша пайдаланар алдында ол экипаждың жауаптылығымен қабылданады, олар оны ПҚ талаптарына сәйкес дұрыс пайдалануды және экипаж мүшелерінің арасында функцияларды бөлуді қамтамасыз етеді.

§8. Қозғалтқыштарды қосу және сынау

262. ПҚ-да көзделген жағдайларда, сондай-ақ ӘК командирінің немесе әуе кемесінде орындалатын ТҚК жұмыстары басшысының шешімі бойынша ӘК қозғалтқышын қосу және сынау жүргізіледі.

263. ӘК қозғалтқышын қосуды және сынауды:

- 1) әуе кемесінің осы түріне арналған осы жұмыстарды орындауға белгіленген тәртіппен (3-тарау) жіберілген мамандар;
- 2) ӘК-нің осы түріне арналған жұмыстарға даярланған пилоттар, ал ұшақтар үшін сонымен қатар бортинженерлер (бортмеханиктер) жүргізеді.

Тікұшақтарда қозғалтқыштарды сынауға тек олардың пилоттары жіберіледі.

Басқа санаттағы мамандар тікұшақтардағы қозғалтқыштарды қосуға және қыздыруға (сынамастан) жіберіледі. Олар тікұшақ қозғалтқыштары жұмысының шекті режимдерінде оны ұстап қалуды қамтамасыз ететін зәкір құрылғылармен және арқандап байлау құрал-жабдықтармен жабдықталған, мамандандырылған алаңда (осы мақсат үшін ПҚ-да белгіленген құрал - жабдықтармен) оларды арқандап байлау кезінде тікұшақтарды сынайтын тірек бұрандасының жетегін сөндіру құралдарымен жабдықталған.

264. ӘК қозғалтқыштарын тұрақ жерінде, перронда және алдын ала стартта қосуға рұқсат етіледі, ал оларды сынау, оның ішінде тарту күшін сынау ӘК-нің осы түрі үшін қажетті жарақтары бар арнайы жабдықталған тұрақта жүргізіледі.

265. Экипаж кабинасындағы жұмыс орнына отырғанға дейін ӘК қозғалтқыштарын қосуды және сынауды жүзеге асыратын маман:

1) тұрақ жабдықтарының даярлығы мен өртке қарсы құралдардың болуын;
2) тұрақ алаңының қоқыстан, қардан, мұздан тазалануын, тұрақтағы және оның маңындағы әуе кемелерінің, жерде қызмет көрсету құралдары мен мүліктің қауіпсіз орналасуын;

3) ауа сорғыш және серіппе құралдарда, ауа қысымын қабылдағыштарда қабымен бітеуіштердің болмауын;

4) люктердің жабылуын;

5) ӘК негізгі тірек дөңгелектерінің астында тірек қалыбының болуын, арнайы арқандап байлау құралдарының (қозғалтқышты сынау кезінде ұстап қалатын), аталған құрылғылардың тірек қалыбымен дұрыс қосылуын;

6) қосуды қамтамасыз ететін мамандардың даярлығын тексереді.

266. Әуеайлақтық энергиямен жабдықтау көздерін борт желісіне және ұшақтағы сөйлесу құрылғысына қосу қозғалтқышты қосқанға дейін жүргізіледі, ал олар қосушының командасы бойынша сөндіріледі. Бұл ретте әуе кемесінің осы түрі үшін белгіленген бағдар бойынша техникалық персонал ӘК-ге жақындауды және одан кетуді жүзеге асырады.

267. Қозғалтқышты қосуға, қосуды орындауға, қыздыруға, сынауға және тоқтатуға даярлау жөніндегі барлық әрекеттерді (операцияларды) қосушы ПҚ-да жазылған технологияға сәйкес жүзеге асырады.

268. Қосушы мен қамтамасыз етушінің арасындағы екіжақты байланысқа жол беретін ұшақтық сөйлесу құрылғысымен (радиобайланыспен) жабдықталған әуе кемесінде қосу тек осы байланысты пайдалана отырып қана жүргізіледі. Ұшақтық сөйлесу құрылғысын пайдалану мүмкін болмаған кезде (радиобайланысты) пайдаланушы әзірлейтін қосуды қамтамасыз етудің визуалды схемасы қолданылады. Барлық жағдайларда да көзделген командалар мен сигналдар (5-қосымша) пайдаланылады.

Қозғалтқышты қосуды қамтамасыз ететін мамандардың қосу кезінде әрекет ету қағидасын, қосушының командасын, сондай-ақ тұрақта орын ауыстыру қағидасын қатаң орындағаны жөн.

269. ӘК командирі жүргізер алдында қозғалтқышты қосуға қозғалыс қызметінің диспетчерінен, ал қосуды орындауға кемеңі шығаратын маманнан рұқсат алады. Кемеңі басқа қозғалтқыштарының қабы алынбаса қозғалтқыштарды қосуға рұқсат етілмейді. Егер қосқаннан кейін жүргізер болса, қосар алдында дөңгелектердегі тірек қалыптары алып тасталуы керек, бұл ретте дөңгелектердің тежеліп тұруы тиіс.

270. Егер дөңгелектердің тежегіш және қозғалтқыштарды басқару жүйелері, күш беретін құрылғыларды бақылау аспаптары жөнделмеген, қосушы мен қамтамасыз етушінің арасында сенімді байланыс болмаған (ПҚ-да айтылған жағдайларды қоспағанда) жағдайларда, қозғалтқыштарды қосуға және сынауға ж о л б е р і л м е й д і .

Қозғалтқыштарды қосу және сынау кезінде:

- 1) қозғалтқышты қосу және сынау технологиясында көзделгеннен басқа, ӘК-де басқа да жұмыстарды орындауға;
- 2) экипаж кабинасындағы жұмыс орнын қосушының тастап кетуіне;
- 3) қосуды қамтамасыз етушінің қауіпті аймақтарда ұшақтың алдында немесе артында, әуе бұрандаларының айналу алаңында, тікұшақтың тірек бұрандасының астында болуына, оған белгіленген жұмыс орнын тастап кетуіне;
- 4) ПҚ-да белгіленген қозғалтқышты қосу, қыздыру, сынау және тоқтату режимдерін бұзуға жол берілмейді.

271. Қозғалтқышты сынау немесе қосу кезінде адамдарға немесе ӘК-ге қауіп төнген жағдайда, тұрақта болған кез келген лауазымды адам дереу қозғалтқышты сөндіру туралы оны қосатын немесе қосуды қамтамасыз ететін адамға осындай жағдай үшін белгіленген сигнал (команда) береді.

§9. Әуе кемелерін сүйрету

272. Әуеайлақтағы әуе кемесін перронға, тұрақ алаңына, қозғалтқыштарды қосу шегіне (алдын ала старт), ұшақтұрақта, арнайы тұрақта (алаңда) сүйретеді.

Жүретін жолдар мен ұшу-қону жолағы бойынша ӘК-ні сүйрету қозғалыс қызметі диспетчерінің рұқсатымен жүзеге асырылады. Диспетчермен байланыс үшін борттық раиобайланыс сүйретудің барлық кезеңінде қосылып тұрады.

273. Ауысымдағы жұмыс басшысы ӘК-ні сүйрету туралы шешім қабылдайды, сүйрету үшін жауапты маманды (сүйрету басшысын) және бригада құрамын т а ғ а й ы н д а й д ы .

Сүйретуге жауапты мамандар (сүйрету басшысы) мен бригада жұмыскерлері

осы жұмыстарды орындауға белгіленген тәртіппен даярлануы және жіберілуі
қ а ж е т .

274. ӘК осы түрін сүйрету үшін жарамды жасанды немесе топырақты жерде жолдар (аландар, трассалар) бойынша ӘК-ні сүйрейді.

Тәуліктің қараңғы уақытында сүйрету аса жоғары сақтық шаралары сақтала отырып, борттық аэронавигациялық жарықтар қосылып төменгі жылдамдықта жүзеге асырылады.

275. Сүйрету үшін радиостанциялармен және габаритті шамдармен, сондай-ақ арнайы сүйрету құрылғыларымен (сүйрегiш, трос) жабдықталған автомобильдік немесе тракторлық шассилерге арналған сүйреуiштер пайдаланылады.

276. Сүйретуді бастар алдында оның басшысы ӘК-ні сүйрету үшін тағайындалған бригада персоналдарына нұсқаулық жүргізеді. Ол ауа-райының осындай жағдайларында (әсіресе, көктайғақта, қатты желде) жұмысты орындау ерекшелігін, тұрақта кемелерді орналастыруды және жерде оларға қызмет көрсету құралдарын, ӘК-нің орын ауыстыру жолдарымен сүйрету құралдарының жай-күйін көрсетеді, бригада мүшелерінің жұмысқа даярлығын тексереді, оларға қауіпсіздік техникасы нұсқаулығын түсіндіреді.

277. Сүйретуге жауапты маман әуе кемесін сүйретуге қатысатын барлық адамдардың әрекетіне басшылық жасайды. Ол жұмысты орындар алдында:

1) кемеңің сүйретуге даярлығын (дөңгелек тежегіштерінің жөнделгенін, есіктердің, люк қақпақтарының және отсектердің жабылғанын, жерде қызмет көрсету құралдарының ӘК-ден сөнгенін және оларды кемеден қауіпсіз қашықтыққа алуды);

2) сүйрету құрылғысының, сүйрету кезінде пайдаланылатын сүйреу жабдығының, байланыс құралының жөнделгенін;

3) тұрақтан ӘК еркін шығару мүмкіндігін тексереді.

278. Ұшақтар мен тікұшақтарды ұшақтық сөйлесу құралының (радиобайланыстың) көмегімен сүйретеді, ал өте жеңіл және жеңіл авиация ұшақтарын сүйретуге жауапты маманның, ӘК командирінің жұмыс орнындағы маманның және сүйреуіш жүргізушісінің арасындағы визуалды байланыстың көмегімен сүйретіледі.

Радиоқұрал мен сигналдардың көмегімен (6-қосымша) дыбыстау арқылы команда беріледі. Сүйретуге жауапты маман экипаж кабинасындағы жұмыскер мен сүйреуіш жүргізушісіне көрінетін жерге орналасады.

279. Сүйретілетін ӘК-ні (сүйреуішті) мәжбүрлеп тоқтатқан кезде кеме дөңгелегінің астына тірек қалыбы орнатылады.

280. ӘК командирінің орнында сүйрету кезінде болған маман авариялық жағдайларда әуе кемесін тоқтату бойынша уақытылы әрекеттерді қамтамасыз

е т е д і .

Кедергімен соқтығысу қаупі төнген, ӘК сүйреуіштен шығып кеткен, водила сынған, ӘК-нің сүйреуішті басу қаупі төнген (ақырындап шығып кеткен, сүйреуіш тоқтаған) жағдайда, авариялық жағдай туғызуы мүмкін басқа да жағдайларда дөңгелекті тежеу қолданылады.

281. ӘК-ні жұмсақ (тросты) тіркеуішпен сүйреткен кезде бригада мүшелері тростың дөңгелекке тимеуін және дөңгелектің тросты басып кетпеуін қадағалайды.

282. Гидроұшақтарды сүйрету катердің және тростың көмегімен жүргізіледі, ол артқы құлпына (гакқа) немесе алдыңғы сүйрету құлпына бекітіледі. Оны әуе кемесі командирінің орнында экипаж кабинасында болуы тиіс гидроұшақ командирінің (пилотының) басшылығымен жүзеге асырылады. Оның нұсқауларын сүйреуіш – катер командасының барлық мүшелері орындауы тиіс.

283. Сүйрету кезінде:

- 1) ӘК-ні орнынан теңселте қозғалтуға;
- 2) адамдардың ӘК үстінде (қанатында, фюзеляжда және т.б.), сүйреуіш кабинасы мен сүйретуші құрылғының астында болуына;
- 3) қозғалыс кезінде ӘК мен сүйреуіштің ажырауын жөндеуге;
- 4) сүйреуіш артқа жүрген кезде ӘК-ні итеруге;
- 5) алдыңғы тірегімен құмға батқан ӘК-ні алып шығуға жол берілмейді.

§10. Әуе кемесінің тұрмыстық жабдықтарына қызмет көрсету, жуу

284. Тұрмыстық жабдықтарға қызмет көрсету әуе кемесіне ТҚК құрамдас бөлігі болып табылады және оны жүргізуге даярланған және рұқсат етілген жұмыскерлер орындайды.

285. Тұрмыстық жабдықтарға қызмет көрсетудің жоспарлы мерзімдері мен технологиясы пайдалану құжаттамасында берілген.

Тұрмыстық жабдықтарға қызмет көрсету бойынша қосымша жұмыстардың қажеттілігі экипажбен, жабдықтардың бұзылуымен, жоспарланатын ұшу ерекшелігімен, сондай-ақ әуе кемесінде орындалатын ТҚК жұмыстары басшысының шешімімен айқындалады.

286. ӘК-ні сыртын ішінара немесе толық жууды арнай машиналарды қолданып немесе қолмен жуу жүзеге асырылады. Жууға металдардың коррозиясын, бұйымдардың бояуларының, органикалық шынының, резиналардың, маталардың, пластмассалардың бұзылуын болдырмайтын жуу құралдары ғана қолданылады.

Әуе кемесін жуу кезінде ластанғанды кетіру үшін металл щеткалар мен қырып тастайтын немесе бетін бұзатын басқа да металдарды қолдануға жол

берілмейді. Жуу кезінде орындаушылар жуу материалдарының қанатының ішіне, отсектерге, кабинаның еденіне, ауа тартқыш құрылғыларға және бұйымдарға тамуына жол бермейді, сондай-ақ олардың қатып қалуын болдырмайды.

Арнайы химиялық құралдарды пайдалана отырып ӘК-ні толық жууды (суға қондыру) қалдақтарды жинау үшін керек-жарақтармен жабдықталған арнайы тұрақтарда (алаңдарда) жүргізеді.

ӘК-ні жуғаннан кейін анероидты-мембранды аспаптарының жұмысқа жарамдылығы тексеріледі.

11-тарау. Авиациялық техниканың жай-күйін және оған техникалық қызмет көрсету сапасын бақылау

§1. Жалпы ережелер

287. АТ-ның техникалық жай-күйі және оған ТҚК сапасы:

- 1) визуалды және оргонолептикалық белгілері (шулар, иісі және т.б.)
б о й ы н ш а ;
- 2) әрекет етуін тексерумен (функционалды бақылау);
- 3) аспапты (автоматты, қолмен, аралас) бақылау құралдарымен;
- 4) регламентті жұмыстардың толық орындалуын (соңғысы ТҚК сапасын бақылауға жатады және оны бағалаудың негізгі бөлігі болып табылады)
т е к с е р у м е н а й қ ы н д а й д ы .

Бақылау әдістері мен құралдарының номенклатурасы пайдалану құжаттамасымен а й қ ы н д а л а д ы .

288. Бақылаудың аспапты құралдарын қолданбастан жөнделгені, жұмысқа жарамдылығы және дұрыс жұмыс істеуі айқындалуы мүмкін АТ объектілерін
в и з у а л д ы б а қ ы л а й д ы .

Оргонолептикалық белгілері бойынша авиациялық техниканың жұмыс істемеуін немесе бұзылғанын тек сыртқы белгілері бойынша айқындайды.

289. Әрекет етуін тексерумен авиациялық техниканың жұмысқа жарамдылығы мен дұрыс жұмыс істеуін айқындайды.

290. АТ жай-күйін аспапты бақылау ауыспалы, жылжымалы, орнатылған және қашықтық құралдары қолданыла отырып жүзеге асырылады.

АТ-ны аспапты бақылауды жүзеге асыратын ИАҚ мамандардың қолданылатын құралдар бойынша тиісті даярлығы және орындалатын жұмыстарға р ұ қ с а т ы болуы тиіс.

291. АТ жай-күйін бақылауға белгіленген түрде құжаттамалық расталған, метеорологиялық тексеру мен аттестациядан өткен жөнделген аспапты құралдар ғана жіберіледі.

§2. Бақылауды ұйымдастыру

292. Бақылаудың мақсаты АТ жөнделгенін, жүйелері мен бұйымдарының жұмысқа жарамдылығы мен дұрыс жұмыс істеуін, істен шығулардың, бұзылудың және техникалық пайдалану қағидаларын бұзудың алдын алу болып табылады.

293. АТ жай-күйін бақылау пайдалану және жөндеу құжаттамасының талаптарына сәйкес жүргізіледі.

294. Жұмысты орындаушылар ТҚКЖ-дың толықтығы мен сапасын (жедел және кезеңді ТҚК кезінде, сондай-ақ АТ жөндеу жүргізген кезде) қамтамасыз етеді, оларды орындау процесінде АТ жай-күйін бақылауды қамтамасыз етеді. Жедел және кезеңді ТҚК-нің толықтығы мен сапасын, сондай-ақ жөнделуін бақылау ТҚКЖ сапасын қамтамасыз ету мәселелерін регламенттейтін пайдалану және жөндеу құжаттамасының және авиациялық техникада ТҚКЖ бойынша пайдаланушы мен ұйымның ішкі құжаттамасының талаптарына сәйкес ұйымдастырылады.

§3. Әуе кемелеріне қызмет көрсетуді пайдалану кезіндегі бақылау

295. Ұшуда АТ жай-күйін бақылауды экипаж ұшуды пайдалану жөніндегі нұсқаудың талаптарына сәйкес жүзеге асырады. Экипаж ұшуда анықталған ақаулар туралы борт журналында жазады.

296. ТҚКЖ-дың жедел, кезеңді және ерекше түрлері, базалық немесе уақытша әуеайлақтар, ӘК-нің жалғыз немесе топтық базалық орналасу жағдайында инженер-техникалық персонал АТ-да орындайтын ТҚКЖ-дың бөлшектеу-монтаж, реттеу және басқа да барлық жұмыстары кезінде АТ жай-күйін бақылауды жұмыстарды орындаушылар мен қызмет көрсету сапасын бақылауды жүзеге асыратын мамандарды жүргізеді.

297. Орындаушы мен бақылаушы құжатқа (наряд картасы, операциялар бойынша ведомостар және т.б.) қол қойған жағдайда әуе кемесінің ТҚКЖ-ы жекелеген жұмысты орындау сапасын бақылауды жалпы аяқталды деп санайды.

298. Егер бақылау үшін ұсынылатын жұмыс технологиялар немесе белгіленген көлем бұзыла отырып орындалса, бақылауды жүзеге асыратын лауазымды адам бұл жұмысты кемшіліктерді жою үшін қабылдаудан бас тартады.

Мұндай жұмысты қайта ұсыну және қабылдау тәртібін ТҚКЖ жөніндегі ұйым айқындайды.

§4. Қарап тексерудің арнайы түрлері

299. Қарап тексерудің арнайы түрлеріне АТ пайдаланушының/иесінің, АТ әзірлеушілердің және жеткізушілердің құжаттарында ПҚ белгілейтін мерзімде және көлемде орындалатын АТ-ның бір реттік, инспекторлық және бақылау қарап тексерулер (тексерулері) жатады.

Бір реттік қарап тексеру нәтижелері ӘК формулярында, «Бюллетендер мен нұсқаулар бойынша пысықтаулар мен қарап тексерулерді орындау» бөлімі жазылады. Басқа қарап тексерулердің нәтижелері борт журналының VI бөлімінде немесе көрсетілген мақсат үшін пайдаланушы және ТҚКЖ жөніндегі ұйым бекітетін «Арнайы қарап тексерулерді есепке алу журналында» жазылады.

300. Бір реттік қарап тексеру конструкциялардың жекелеген бөлшектері мен элементтерінің, бұйымдар мен жүйелерін егжей-тегжейлі тексеру, олардың жұмыс қабілеті мен жұмыс істеу дұрыстығын егжей-тегжейін тексеру үшін жүргізіледі.

Бір реттік қарап тексеруді орындау тәртібі, оның жүгізу үшін қажетті қаражат пен ресурстар, қатысу мен жауапкершілікті бөлу тараптардың бір реттік қарап тексеру қажеттілігін айқындайтын келісімімен белгіленеді.

301. Инспекторлық қарап тексеру ӘК-нің техникалық жай-күйін, оларға техникалық қызмет көрсетуді ұйымдастыру мен сапасының жай-күйін бағалау үшін жүргізіледі. Инспекторлық қарап тексерулерді жүргізу тәртібі мен кестелері, пайдаланушының және ТҚКЖ жөніндегі ұйымның лауазымды адамдарының инспекторлық қарап тексерулерге қатысу нормалары пайдаланушының және ТҚКЖ жөніндегі ұйымның құжатында белгіленеді. Пайдаланушы уәкілетті органның лауазымды адамдарының талабы бойынша өздерінің қатысуымен, сондай-ақ тараптар келіскен тәртіппен басқа ұйымдар өкілдерінің қатысуымен ӘК-ге инспекторлық қарап тексерулер ұйымдастыруды қамтамасыз етеді.

Инспекторлық қарап тексеру көлемі оның таңдалған үлгі бағдарламасында немесе қарап тексеруге тапсырма беретін басшының жекелеген нұсқауында айқындалатын. Нақты қарап тексерудің бағдарламаларына қажет болған жағдайда ұшу-техникалық сипаттамалардың Ұшуды пайдалану жөніндегі нұсқаудың талаптарынан ауытқуларын жою жөніндегі қабылданған іс-шараларды, пысықтауларды орындауды, ТҚКЖ сапасының жай-күйін, ПҚ жүргізуді, өлшеу құралдарының, құралдың, жер үстінде қызмет көрсету құралдарының жарамдылығын тексеру енгізіледі. Қарап тексеруге қатыстыруға ӘК ұшу бөлімшелерінің инструкторлық құрамдарын, экипаж мүшелерін пайдаланушы мен ТҚКЖ жөніндегі ұйымның басқа қызметтерінің тиісті даярлығы және авиациялық техникада жұмысқа рұқсаты бар мамандарын тартуға рұқсат етіледі.

302. Инспекторлық қарап тексеру кезінде анықталған ӘК-нің ақаулар, оның техникалық жай-күйін бағалауды, инспекциялайтын топ мамандарының

ескертулері мен тұжырымдары қарап тексеруге барлық қатысушылары қол қоятын ақауға арналған нарядқа (ақаулар ведомосы) жазылады.

Ақауларға арналған наряд карта-нарядтармен бірге сақталады.

Қарап тексерулердің нәтижелері жөніндегі материалдар пайдаланушының және авиациялық техниканың ТҚКЖ сапасын талдау жөніндегі ТҚКЖ жөніндегі ұйымның ИАҚ құжаттарында, анықталған кемшіліктерді жою және оң тәжірибені енгізу жөніндегі іс-шаралар айқындалатын басқа құжаттарда көрініс т а б а д ы .

303. АТ бақылау қарап тексеру әуе кемесінің ұшуға дайындығы туралы куәліктің (сертификаттың) қолданысын ұзарту және ресурсты ұзарту, зақымдалған ӘК-ні қалпына келтірілгеннен кейін, кемеңі жөндеуден алған кезде, пайдаланушы мен ТҚКЖ жөніндегі ұйымның басшысы айқындайтын басқа жағдайларда жүргізіледі.

Қарап тексеруді жүргізу үшін пайдаланушының ИАҚ басшысы және ТҚКЖ жөніндегі ұйым комиссия тағайындайды, қарап тексеру көлемін айқындайды және комиссия актісін бекітеді. Бақылау қарап тексеруі туралы жазба ӘК формулярында және борт журналында («Жай-күйді бақылау» бөлімі) енгізіледі. Комиссияның барлық мүшелері қол қойған ақаулар ведомосы әуе кемесінің ісінде сақталады.

§5. Бақылау ұшуы және жермен жүру

304. Егер осы үлгідегі ӘК үшін ПҚ-да өзгеше айқындамаса, ӘК-нің бақылау ұшуы (айналып ұшу) жерде орындалуы мүмкін емес жүйелер мен бұйымдардың жұмысын тексеру үшін, сондай-ақ ұшуда үш айдан астам үзілістен кейін әуе кемесінің ұшуға дайындығы туралы куәліктің (сертификаттың) қолданылу мерзімін ұзарту үшін жүргізіледі. ӘК бақылап ұшуды талап ететін міндетті жағдайлардың тізбесі пайдалану құжаттамасында белгіленеді.

Пайдаланушы уәкілетті орган белгілейтін шектеулерді ескере отырып, міндетті жағдайлардың құрамына кірмейтін басқа жағдайларда да бақылау ұшуын орындау туралы шешім қабылдайды. Бақылау ұшуы Ұшу жөніндегі нұсқаудың, Ұшуды пайдалану жөніндегі нұсқаудың талаптарына сәйкес орындалады. Уәкілетті орган рұқсат берген мұндай біріктіруден басқа өндірістік тапсырмалар орындала отырып бақылау ұшуларын біріктіруге рұқсат етілмейді.

305. ТҚКЖ жөніндегі ұйым бақылау ұшуын жүргізудің жеке бағдарламасын әзірлейді және бекітеді, онда бақылау ұшуының мақсаты, шарттары мен режимдері, тексеруге жататын параметрлер, сондай-ақ экипаж құрамы мен бақылау ұшуына қатысатын басқа қатысушылары көрсетіледі.

306. Бақылау ұшуына оның бағдарламасына сәйкес ТҚКЖ жөніндегі

ұйымның – ӘК иесінің және басқа ұйымдар қатыса алады.

307. ӘК бақылау ұшуына дайындау ПҚ талаптарына және өндірістік тапсырмаға сәйкес жүзеге асырылады. ӘК-ге жедел қызмет көрсетуге арналған карт-нарядта және борт журналында: «Ұшақ (тікұшақ) бақылау ұшуына дайындалды. Ұшуға рұқсат беремін» деп жазылады. Карта-нарядта «Бақылау ұшуының алдында» деген белгі болуы тиіс.

308. Бақылау ұшуында экипаж бен ұшуға қатысушы мамандар АТ жұмысына үнемі бақылау жүргізеді, бағдарламада көзделген хаттамаларда тексерілетін жүйелердің (бұйымдардың) параметрлерін (жұмыс ерекшеліктерін) тіркейді. Бақылау ұшуына әрбір қатысушы АТ жұмысында олар нормадан ауытқуларды анықтаған кезде бұл туралы ӘК командиріне дереу баяндайды, ауытқулардың болжамды себептері мен ұсынылатын іс-қимылдар туралы өзінің қорытындысын хабарлайды, ӘК командирінің рұқсатымен авиациялық техниканың қалыпты жұмысын қалпына келтіру жөнінде шаралар қабылдайды.

Ұшуда анықталған іркілістер мен ақаулар туралы борт журналында және бақылау ұшуында картасына жазылады.

309. Бақылау ұшуынан кейін ӘК-ге техникалық қызмет көрсету көлемі, жұмыстарды жүргізу мен техникалық құжаттаманы ресімдеу тәртібі ПҚ талаптарында және өндірістік тапсырмада айқындалады. Көрсетілген жұмыстарды орындауға арналған карта-наряд және оған қосымшада «Бақылау ұшуын орындағаннан кейін» деген белгі болуы тиіс.

310. Бақылау ұшуының нәтижелерін өңдеу оның бағдарламасына сәйкес деректерді толық жазу мен талдаудың қолданыстағы технологияларын қолдану арқылы жүргізіледі. Бақылау ұшуының нәтижелерін өңдеу материалдарын сараптауды пайдаланушы және ТҚКЖ жөніндегі ұйым айқындайтын мамандар жүргізеді.

Сарапшылар АТ жұмысында ауытқулардың жоқ екендігін растаған жағдайда ТҚКЖ жұмыстарын орындап, ақауларды жоғаннан кейін ӘК-нің жарамдығы туралы қорытындыны жұмыстың тікелей басшысы мен олардың сапасына жалпы бақылауға жауапты маман береді.

Бақылау ұшуынан кейін орындалған ТҚКЖ жұмыстарына белгіленген тәртіппен карта-наряд, ӘК-нің борт журналы ресімделеді және бақылау ұшуының картасында тиісті жазбалар жүргізіледі.

311. Бақылау ұшуының ӘК командирі қол қойған картасы, бақылау ұшуына дейін және кейін орындалған ТҚКЖ жұмысына ресімделген карта-нарядтар негізінде әуе кемесінің формулярына көрсетілген ұшу туралы деректердің жазбасын жүргізіледі.

312. ӘК-нің бақылау жермен жүруі тұрақта орындалуы мүмкін емес жүйелер мен бұйымдардың жұмысын тексеру үшін жүргізіледі. ӘК-нің бақылау жермен

жүруін талап ететін міндетті жағдайлардың тізбесі пайдалану құжаттамасында белгіленеді.

Пайдаланушы ПҚ-да белгіленетін талаптар мен шектеулерді ескере отырып, міндетті жағдайлардың құрамына кірмейтін басқа жағдайларда да бақылау жермен жүруін орындау туралы шешім қабылдайды. Бақылау жермен жүруін азаматтық авиациясында ұшуды жүргізу ұйымдастыру (бұдан әрі - АА ҰЖҰ), ұшуды пайдалану жөніндегі нұсқаулықтың, осы Қағиданың және оны жүргізу жөніндегі бекітілген бағдарламаның талаптарына сәйкес орындалады.

313. Пайдаланушы бақылау жермен жүруінің жеке бағдарламасын әзірлейді және бекітеді, онда бақылау жермен жүруінің мақсаты, шарттары мен режимдері, тексеруге жататын параметрлер, сондай-ақ экипаж құрамы мен бақылау жермен жүруіне қатысатын басқа қатысушылары көрсетіледі.

Бақылау жермен жүруінің бекітілген бағдарламасы бақылау жермен жүру тапсырмасымен бірге ӘК экипажына беріледі.

314. ӘК-нің бақылау жермен жүруін дайындау ПҚ талаптарына, бақылау жермен жүру бағдарламасына және өндірістік тапсырмаға сәйкес жүзеге асырылады. ӘК-ге жедел қызмет көрсетуге арналған карта-нарядта және борт журналында: «Ұшақ (тікұшақ) бақылау жермен жүруге дайындалды. Жермен жүруіне рұқсат беремін» деп жазылады. Карта-нарядта «Бақылау жермен жүру алдында» деген белгі қойылады.

315. Бақылау жермен жүру бағдарламасының орындалғаны және оның нәтижелері туралы борт журналында жазылады.

Бақылау жермен жүруінен кейін ӘК-ге техникалық қызмет көрсету көлемі, жұмыстарды жүргізу мен техникалық құжаттаманы ресімдеу тәртібі ПҚ талаптарында және өндірістік тапсырмада айқындалады. Көрсетілген жұмыстарды орындауға арналған карта-нарядта және оған қосымшада «Бақылау жермен жүруді орындағаннан кейін» деген белгі қойылады. Бақылау жермен жүру бағдарламасын орындағаны туралы экипаждың қорытындысы бар ол карта-нарядқа қоса беріледі.

ТҚКЖ жұмыстарын орындап, ақауларды жойғаннан кейін ӘК-нің жарамдығы туралы қорытындыны жұмыстың тікелей басшысы мен олардың сапасына жалпы бақылауға жауапты маман береді.

12-тарау. Авиациялық техниканы игеру

§1. Авиациялық техниканы игеру жөніндегі жұмыстарды дайындау және жүргізу

316. Пайдаланушының, ТҚКЖ жөніндегі ұйымның жаңа АТ игеруі ұшуды қамтамасыз етудің барлық қызметтерінің ӘК-нің қауіпсіз ұшуын қамтамасыз етуге және оларды тиімді пайдалануға бағытталған ұйымдастыру-техникалық іс-шаралар кешенін орындау болып табылады.

АТ игеру жөніндегі жұмыстар пайдаланушылар үшін ӘК-нің жаңа үлгілерін, (қазіргі игерілген АТ модификациясын қоса алғанда), арнайы жабдық пен авиациялық техниканың жай-күйін бақылау құралын алу кезінде жүргізіледі.

Пайдаланушыны, ТҚКЖ жөніндегі ұйымды игерілетін АТ пайдалануға дайындау мерзімі жаңа объектілерді пайдалануға қабылдауға дайындауға қатысушы ұйымдардың келісімінде айқындалады.

317. Жаңа АТ игеруге дайындау кезіндегі типтік жағдайда пайдаланушы, ТҚКЖ жөніндегі ұйым кешенді іс-шаралар жоспарын әзірлейді және бекітеді, онда орындауға қажетті тапсырмалар, ұшуды қамтамасыз етудің барлық қызметтері үшін жоспарланған жұмыстарды жүргізу мерзімі, оларды материалдық-техникалық қамтамасыз етуге орындауға жауапты лауазымды адамдар, олардың орындалғаны туралы баяндамалардың мерзімі айқындалады.

І с - ш а р а л а р

қ ұ р а м ы н а :

- 1) мамандарды қайта үйретуді;
- 2) ИАҚ қажетті құрылымдық өзгерістерді;
- 3) өндірістік базаны (ғимараттарды, құрылыстарды, технологиялық жабдықты) дайындауды;
- 4) жаңа АТ пайдалануды материалдық-техникалық қамтамасыз етудің ерекшеліктерін нақтылауды, жаңа техникалық құралдарына, материалдарға, қосалқы бөлшектерге және құжаттамаға қажеттіліктерді қанағаттандыру мәселелерін практикалық шешуді;
- 5) ИАҚ, ТҚКЖ жөніндегі ұйым қызметінің АТ игеру үшін айтарлықтай ерекше факторларын (базалық орналасу ерекшеліктері, техникалық жарақтануы, климаттық жағдайлары) анықтауды және дайындау бағдарламасында есепке алуды көздейтін жұмыстарды қамтиды.

§2. Авиациялық техниканы бақылауға бағынысты пайдалану

318. АТ бақылауға бағынысты пайдалану:

- 1) оған арналған ресурстар мен жұмыс істеу мерзімін ұлғайту мүмкіндігін айқындау мен растау;
- 2) ТҚК режимдері мен техникалық пайдалану жөнінде шешімдер қабылдау кезінде берілген нәтиже алуға кепілдік беретін дәлелдердің түпкілікті негіздемелері жоқ жаңа шешімдердің қолданылуын және тиімділігін тексеру мақсатында жүргізіледі.

319. АТ бақылауға бағынысты пайдалану АА ғылыми-зерттеу ұйымдарының және басқа ведомстволарының әдістемелік нұсқауымен уәкілетті орган бекіткен және пайдаланушымен және АТ әзірлеушілермен келісілген шешімдер (бағдарламалар, нұсқаулар) бойынша жүргізіледі.

Пайдаланушының АТ бақылауға бағынысты пайдалануды бастау алдында оның бөлімшелері мен мамандарын, бақылауға бағынысты пайдалануды регламенттейтін құжаттарды зерделеу мен тиісті жұмыстарды қамтамасыз етуді айқындайтын құжаттарды әзірлеу жүргізіледі.

3-тарау. Қазақстан Республикасының азаматтық әуе кемелерін жөндеу

§1. Авиациялық техниканы жөндеуді жоспарлау, тапсырыс берушілерге тапсыру және зауыттық оны жөндеуге қабылдауы

320. Жөндеуаралық ресурсын (оның ішінде бірінші жөндеуге дейінгі) немесе жұмыс істеу мерзімін аяқтаған АТ, сондай-ақ ақауларын мен сынықтары себебінен пайдаланудан мерзімінен бұрын алынған, жөндеуден кейін мақсаты бойынша одан әрі пайдалануға жарамды АТ жөндеуге жатады.

321. ӘК-ні жөндеу үшін (авиахимжұмыстары, санитарлық жұмыстар үшін және т.б.) жөндеу жүргізушіге келіп түскен белгіленген жабдықты, ұшу шарты бойынша борттағы жабдықты (үрмелі авариялық құтқару құралдары мен т.б.) жөндеу жүргізуші қабылдайды және жөндейді.

322. ӘК-нің орнатылған, жөндеуге келіп түскен қозғалтқыштар пайдалану құжаттамасына көзделген жағдайларда консервациялауға жатады.

§2. Авиациялық техниканы зауыттарда жөндеу

323. Жөндеуге қабылданған ӘК жөндеу қорының тұрағына орналастырылады, қажет болғанда арқандап байлайды, консервациялайды, пломбалайды және күзетке тапсырылады. Жөндеу қорының ӘК-ге техникалық қызмет көрсету жөндеу жүргізушінің пайдалану құжаттамасының талаптарына сәйкес жүргізіледі. Жөндеу қорын, жөнделген ӘК, қозғалтқыштарды және жиынтықтаушы бұйымдарды есепке алу мен сақтауды жөндеу жүргізуші қ а м т а м а с ы з е т е д і .

324. АТ жөндеу, кіріс бақылауын, бөлшектеуді, дефектациялауды (диагностикалауды), техникалық жай-күйінің кондициондығын қалпына келтіруді, құрастыруды және сынауды қоса алғанда, оның барлық үдерістері нақты үлгідегі АТ жөндеу жөніндегі қолданыстағы нұсқаудың талаптарына (үлгі технологияларына) сәйкес жүзеге асырылады.

Үлгі технологиясында көзделмеген жөндеу жұмыстары жөндеу жүргізуші әзірлейтін, метрологиялық сараптауға және нақты үлгідегі АТ жөндеу жөніндегі қолданыстағы нұсқаудың әзірлеушісімен келісуге жататын технологиялық құжаттар бойынша орындалады.

325. АТ жөндеу жүргізу кезінде:

- 1) бюллетендердің талаптарына сәйкес АТ пысықтауларды орындау;
- 2) жөндеу жөніндегі қолданыстағы нұсқаудың және басқа жөндеу құжаттамасының талаптарын толық орындау;
- 3) жөндеу жүргізуге тиісті жұмыстарды орындауға ресімделген құжатымен дайындығы бар мамандарды (ИТР және жұмысшылар) ғана жіберу;
- 4) технологиялық құжаттамада рұқсат етілген материалдар мен техникалық құралдарды жөндеу үдерісінде пайдалану;
- 5) орындалатын жұмыстардың (операциялардың) сапасын бақылау; жөнделген АТ кешенді қарап тексеру, жөндеу объектілерінің техникалық жай-күйінің анықталған кемшіліктерінің жойылуын бақылау қамтамасыз етіледі.

326. АТ жөндеу кезінде жарамды және уақтылы тексерілген өлшеу құралдары мен технологиялық жабдық, таңбаланған құрал қолданылады. Меншікті дайындалған жабдық, өлшеу және бақылау құралдары мен олардың құжаттамалары қолдануға жіберер алдында метрологиялық сараптаудан және аттестаттаудан өтеді.

327. ТҚКЖ ұйымы жүзеге асыратын АТ жөндеу сапасын бақылау:

- 1) жөндеу жүргізудің технологиялық үдерісіне;
- 2) материалдардың, қосалқы бөлшектердің, жабдықтың, өлшеу құралдарының, құралдың жай-күйіне;
- 3) технологиялық құжаттамаға;
- 4) өндірістік-бақылау құжаттамасын, формулярларды (паспорттарды), жөндеуге және техникалық қызмет көрсетуге арналған нарядтар мен ведомостарды ресімдеуге қолданылады.

328. Жөнделген ӘК, өнеркәсіптен немесе тапсырыс берушіден алынған бұйымдарды (жаңа және бұрынғы пайдаланылған) дайындаушы кәсіпорынның техникалық шарттарына және үлгі пайдалану мен жөндеу құжаттамасының талаптарына сәйкес орнатуды, оларды монтаждаудың дұрыстығын қамтамасыз етуді, реттеу және басқа жұмыстарды орындауды, АТ бұйымдарының жөндеуаралық ресурсын қамтамасыз етуді жөндеу жүргізуші жүзеге асырады.

329. Жөнделген АТ-да жөндеу жүргізуші техникалық құжаттаманың талаптарына сәйкес консервациялау мен буып-түю жөніндегі жұмыстарды орындайды.

330. Жөнделген ӘК (бұйым) Қазақстан Республикасының Үкіметі бекітетін Ұшуға жарамдылық нормаларына, жөндеу құжаттамасының талаптарына сәйкес

сынақтарға (тексерулерге) сәйкестігіне тексеруге жатады. Өндіріс жағдайлары мен жөндеуді игеру дәрежесіне қарай жекелеген жағдайда ұшуды сынауларды қоспағанда, бұйымдар мен жүйелерді сынау көлемі нақты үлгідегі АТ жөндеу жөніндегі қолданыстағы нұсқауды әзірлеушімен келісім бойынша өзгертілуі мүмкін.

331. Жөндеу сапасы мен технологиялық үдерістердің тиімділігін бағалау үшін жөндеу технологиясында көзделген сынақтарға қосымша ретінде кезеңділікпен АТ бұйымдарына технологиялық сынақтар, сондай-ақ оларды бақылау бөлшектеуі жүргізіледі.

§3. Зауыттың авиациялық техниканы жөндеуге беруі және тапсырыс берушінің оны қабылдауы

332. Күрделі жөндеуден өткен АТ-ға сенімділік пен кепілдікті міндеттемелер көрсеткіштерінің оны дайындау кезінде белгіленген номенклатура қолданылады.

Жөндеу жүргізушінің кепілдік міндеттемелері жөндеуден кейін АТ бұйымдарының пайдалану құжаттамасына (формулярлар, паспорттар, зат белгілер) енгізіледі.

333. Жөндеу жүргізуші қабылдау-тапсыру актісіне сәйкес жиынтықталған, жерде және ұшуда сыналған, пайдалануға жарамды деп танылған, нөмірлік және басқа құжаттама бойынша ресімделе отырып, жөнделген ӘК-ні тапсыруға ұсынады. ӘК, оның қозғалтқыштарында және жиынтықтаушы бұйымдарда шартта, қосымша тапсырыстарда және ӘК-ні жөндеу кезеңінде уәкілетті органның жедел пысықтаулар мен бір реттік қарап тексерулер туралы нұсқауларында (тапсырыс берушінің қосымша тапсырыстарды ресімдеуі арқылы) көзделген жұмыстар орындалады.

334. ӘК-ні қабылдау кезінде тапсырыс берушінің өкілдері шарттың талаптарын, пайдалану құжаттамасының талаптарын басшылыққа алады және мыналарды тексереді:

- 1) шарттың талаптары мен қосымша тапсырыстардың орындалу толықтығын;
- 2) нөмірлері бойынша және кеме құжаттамасының болуын және ресімделуін;
- 3) ӘК-нің жабдығы мен мүлкінің жиынтықтығы;
- 4) уәкілетті органның мерзімді пысықтаулар мен біреттік қарап тексерулер туралы нұсқауларының орындалуын;
- 5) ӘК-нің техникалық жай-күйін, бұйымдар мен жүйелердің жұмыс қабілетін және жұмыс істеуінің дұрыстығын.

Тапсырыс берушінің экипажы ұшу сынақтарының хаттамасымен, жөндеу кезінде орындалған пысықтаулармен, ӘК-ні жөндегеннен кейін бақылау ұшуын орындаған жөндеуді жүргізуші экипажының ескертулерімен байланысты ӘК-нің

ерекшеліктерімен танысады, әуе құжаттамасының болуы мен ресімделуін, ӘК-нің жүйелері мен жабдығының жұмыс қабілетін және жұмыс істеу дұрыстығын тексереді, егер уәкілетті органның нормативтік құжаттамаларында көзделсе, бақылау ұшуын жүргізеді.

335. Жөндеуді жүргізуші ӘК-нің беру және оны тапсырыс беруші қабылдауы кезінде жөндеу жүргізуші мен тапсырыс берушінің өкілдері:

- 1) тапсырыс беруші экипажының ӘК бақылау ұшу (айналып ұшу);
- 2) ӘК мен арнайы аппаратураны қабылдау-тапсыру (қабылдау-тапсыру актісі) ;
- 3) қосымша тапсырыстар бойынша жұмыстарды орындау актісіне қол қояды.

336. Орындалған жөндеу, пайдалануға жарамдылығы, жөндеуаралық және кепілдікті ресурс, жұмыс істеу мерзімі туралы, қорытындыны жөндеу ӘК массасы мен орталықтау туралы мәліметті жүргізуші ӘК формулярына енгізеді.

ӘК-ні алғашқы жөндеу кезінде жөндеу жүргізуші планердің күш элементтерінің формулярын (төзімділік картасын) толтырады және тапсырыс берушіге береді. Көрсетілген жазбалар мен жөндеу жүргізушінің қызметкерлері ӘК құжаттамасына енгізетіндер жөндеу жүргізушінің қажетті өкілеттіктері бар лауазымды адамдарының қолдарымен расталады, бұл жөндеу жүргізушінің құжаттарында айқындалады.

337. Жөнделген ӘК белгіленген жерге ұшып келуі үшін ӘК-ні жөндеу жүргізуші қабылдау кезінде ресімделген қабылдау-тапсыру актісі негіз болып табылады.

338. ТҚК мен жөнделген, тапсырыс беруші қабылдаған ӘК-нің белгіленген әуеайлаққа ұшып келуін дайындауды тиісті карта-нарядты ресімдей отырып, жөндеу жүргізуші жүргізеді. Бұл ретте ӘК-ні отынмен мен маймен толтыру шығыстарында ӘК-ні жөндеуге қабылдау кезінде құйылған ЖЖМ мөлшері ескеріледі.

339. Жөнделген АТ көлік құралдарымен жөнелту кезінде жөндеуді жүргізуші оны қаптауды, тиеуді, бекітуді қамтамасыз етеді. Жөндеу жүргізушіге контейнермен жеткізілген ӘК-ні контейнерсіз жөнелтуге рұқсат берілмейді.

Егер тараптардың келісімінде өзгеше айқындалмаса, жөндеу жүргізушіден тапсырыс берушіге келіп түскен АТ-ны тиеу мен ӘК-ні құрастыруды тапсырыс беруші қамтамасыз етеді. Оның экипажы: құрастырғаннан кейін ӘК-нің бақылау ұшуын да қамтамасыз етеді.

АТ жөнелтушіге олар жөнелткен объектілерді тасымалдауға байланысты шағымдары болған жағдайда тапсырыс беруші наразылық қою үшін оның өкілін шақырады.

340. Жөнделген АТ-ны жөндеу жүргізуші тапсырыс берушіге (тиесілігі бойынша) немесе оның нұсқауы (тапсырмасы) бойынша басқа кәсіпорынға

жөнелтеді. АТ жөнелту туралы жөндеу жүргізуші тапсырыс берушіге (алушыға) белгіленген нысандағы хабарлама жібереді.

341. Жөндеу жүргізуші жөнелткен АТ тапсырыс берушінің (алушының) белгіленген жерге келіп түскен кезде үш күн мерзімде жөнелтушіге оны алғаны туралы хабарлама жібереді.

342. Жөндеуден келіп түскен ӘК-ні одан әрі пайдалану дайындауды АТ пайдаланушы/иесі нақты үлгідегі ӘК үшін пайдалану құжаттамасының талаптарына сәйкес жүргізеді. Бұл ретте, ӘК-ге белгіленген тәртіппен азаматтық әуе кемесінің ұшуға жарамдылығы туралы куәлік (сертификат) ресімделеді.

343. Жөндеуді жүргізуші жеткізген өнім жөндеу жүргізушінің кепілдіктеріне сәйкес келмеген жағдайда тараптардың өзара қарым-қатынастары наразылық-шағымдану жұмысының тәртібін регламенттейтін жекелеген нормативтік құжаттармен реттеледі.

Жөндеу жүргізуші мәлімделген кепілдікті міндеттемелерге және белгіленген кепілдікті ресурстарына сәйкес өзі тапсырыс берушіге жеткізілген өнімді қалпына келтіреді немесе ақауы бар өнімді ауыстырады және егер оның техникалық нормалардан анықталған ауытқуларында тапсырыс берушінің кінәсі болмаса және жеткізушінің кінәсі анықталса, келтірілген залалды өтейді. Бұл ретте жөндеу жүргізуші өз жеткізушілеріне егер көрсетілген жағдайларда тиісті негіздемелер анықталған жағдайда, наразылық қояды.

344. ӘК-нің тұрып қалуын азайту мақсатында тапсырыс беруші зауыттың пломбыларын бұзбай жөндеу жүргізушінің кепілдігіндегі ақауы бар АТ дербес қалпына келтіреді. Көрсетілген жағдайда жөндеу жүргізушіге кейіннен наразылық қою және қажет болғанда оның өкілін наразылық актісін ресімдеуге шақыру үшін негіздемелер сақталады. Бұл ретте, жөндеу жүргізуші тапсырыс берушінің талабы бойынша АТ қалпына келтіру (жұмсалғандардан қалпына келтіруге) үшін қажетті жиынтықтаушы бұйымдар мен материалдарды жібереді (сұрауды алған күннен сәттен бастап 5 тәуліктен аспайтын мерзімде) және тапсырыс берушіге жөнелту деректемелерін хабарлайды.

345. АТ-ны кепілдіктен кейінгі пайдалану кезеңінде АТ иесі ақауы бар өнімді дербес қалпына келтіре алмаған жағдайда жөндеу жүргізуші оны иесінің (тапсырыс берушінің) есебінен қалпына келтіреді.

346. Жөндеу жүргізуші өзінің кепілдікті ресурстары шегінде жеткізілген өнімнің сапасы мен жұмыс қабілеті үшін жауапты болады. Жөндеу жүргізушінің көрсетілген жауапкершілігі ол басқа жеткізушілерден алған және тапсырыс берушіге берілген, жөндеу жүргізуші жиынтық өнімге орнатқан АТ бұйымдарына да қолданылады. Соңғы жағдайда жөндеу жүргізушінің жауапкершілігі авиациялық техниканың жиынтық бұйымының кепілдігімен шектеледі.

Жөндеу жүргізушінің кепілдікті міндеттемелерді жүзеге асырудың мынадай мерзімі белгіленеді (егер тараптардың келісімінде өзгеше айқындалмаса):

1) тапсырыс берушінің телеграфтық шақыруы бойынша жөндеу жүргізуші өкілінің келуінің шекті мерзімі (адресатқа шақырылғаны туралы жеделхат тапсырылған сәттен бастап (тапсырылғаны туралы хабарламамен) есептеледі) – тапсырыс беруші көрсеткен пунктке рейстік көлікпен жол жүруге (ұшу) уақытты қоса отырып төрт тәулік;

2) кепілдікті АТ-ны және кепілдіктен шыққан АТ-ны қалпына келтіру мерзімі (жөндеу жүргізуші өкілінің тапсырыс берушіге келу сәтінен бастап есептеледі) – бес тәулік (кепілдікті АТ үшін және кепілдіктен шыққан АТ үшін жарамдылық мерзімі).

§4. Ағымдағы жөндеу

347. АТ ағымдағы жөндеу оны жекелеген бұзылуларын немесе ақауларын жоюдан тұрады. ӘК-ні ағымдағы жөндеуді және АРЭО жөндеуді ИАҚ мамандандырылған бөлімшелер, ТҚКЖ жөніндегі ұйымдар немесе тиісті даярлығы бар жекелей тағайындалатын мамандар жүргізеді.

348. АТ ағымдағы жөндеу жалпы және үлгі ПҚ талаптарына сәйкес немесе пайдаланушының ИАҚ және ТҚКЖ жөніндегі ұйым әзірлейтін технологиялар бойынша ПҚ-да қажетті технологиялық нұсқаулар болмаған жағдайда жүргізіледі. Қажет болған жағдайда пайдаланушының ИАҚ және ТҚКЖ жөніндегі ұйым әзірлейтін жөндеу технологиялары құзыретті ұйымдармен және уәкілетті органмен келісіледі.

Қажеттілігі өзінің конструкторлық-өндірістік кемшіліктерінен туындаған АТ ағымдағы жөндеуді пайдаланушының қабылданған шағымдарын қанағаттандыру тәртібімен АТ әзірлеуші мен дайындаушы жүзеге асырады.

ӘК-ге орнатуға арналған бөлшектерді дайындау материалы мен оны өңдеу шарттары көрсетіле отырып, сызбасы (нобайы) бар тапсырыстар бойынша ғана жүргізіледі.

Бөлшектерді үлгілері бойынша ғана дайындауға рұқсат етілмейді.

349. Жер үстінде қызмет көрсетудің арнайы қолданылатын құралдарын дайындау, тексеру және жөндеу ПҚ талаптарына сәйкес, ал олар болмаған жағдайда – пайдаланушының ИАҚ және ТҚКЖ жөніндегі ұйым әзірлейтін құжаттамаға сәйкес жүзеге асырылады.

17-тарау. ТМД елдерінен басқа елдерде шығарылған азаматтық әуе кемелерінде ұшуға жарамдылықты сақтау тәртібі

§1. Жалпы ережелер

350. Осы Қағиданың 17-тарауында мынадай терминдер мен анықтамалар қолданылады:

1) жіберуші персонал – ӘК немесе оның компоненттерін ТҚ-дан кейін пайдалануға рұқсат беруге техникалық қызмет көрсетуші ұйым уәкілеттік берген авиациялық персонал;

2) компонент – авиациялық қозғалтқыш, ауа бұрандасы, құрамындағы бұйымдар немесе ӘК басқа да құрамдас бөліктері.

3) ұйым – Қазақстан Республикасы Үкіметінің қаулысымен құрылған уәкілетті органның қарамағындағы шаруашылық жүргізу құқығындағы мемлекеттік кәсіпорын нысанындағы құрылым.

4) жедел техникалық қызмет көрсету – ӘК ұшуға даярлау бойынша атқарылатын ТҚК жұмыстары. Жедел ТҚК-ге: тоқтап қалуды табу және жою; компоненттерін алмастыру (бұндай компоненттерге қозғалтқыш та, ауа бұрандалары да жатады); ТҚК бойынша жоспарлы жұмыстарды қамтуы мүмкін (еңбекті қажет ететін терең бақылауды қажет етпейтін көзге көрінетін бүлінулер/бұзылыстарды анықтау үшін қарап тексерулерді қоса). Оған тез ашылатын панель/люктер арқылы кіруге мүмкіншілік болатын конструкцияның ішкі элементтеріндегі, борттағы жүйелерінде және күшпен орнатылатын жұмыстарды; сонымен қатар аса бөлшектеуді қажет етпейтін және құралдар мен саймандардың қарапайым түрлерімен атқарылуы мүмкін ауыр емес модификациялар мен ағымдағы жөндеуді қамтуы мүмкін.

5) кезеңді техникалық қызмет көрсету – ауырлығы және оларды атқару шарттарының талаптары бойынша «жедел техникалық қызмет көрсету» критерийлеріне жауап бермейтін техникалық қызмет көрсету жұмыстары;

6) ұшуға жарамдылығын сақтау – ӘК пайдалану мерзімінің ішінде ӘК-ң ұшуға жарамдылықтың қолданыстағы талаптарына сай болуын және оның ұшуды қауіпсіз атқаруына дайындағын қамтамасыз ететін үдерістер жиынтығы.

7) рәсімдер – басқарушы және технологиялық құжаттарда баяндалған нормативтік ережелер мен нұсқаулар. ТҚК мақсаттары үшін рәсім ұғымы рәсімнің екі түрін қамтиды: ұйымның авиациялық персоналы адамдарының және /немесе бөлімшелерінің қарым-қатынастарының қағидалары мен тәртібін белгілейтін ұйымдастырушылық рәсімдері; және ТҚК бойынша қызметтер мен жұмыстардың әр түрлерінің атқарылу технологияларын белгілейтін технологиялық рәсімдер.

8) басқарушы персонал – ӘТ ТҚК бойынша барлық жұмыстарды ресурстық және ұйымдастырушылық жағынан қамтамасыз етуді жүзеге асыруға оларға жүктелген міндеттеріне сай өкілеттілігі жеткілікті ұйым персоналының

құрамындағы уәкілетті тұлғалар.

9) техникалық қызмет көрсету – бақылау-қалпына келтіру жұмыстары, тексерулер, алмастырулар, ақауларды жою сияқты бірге де, бөлек те атқарылатын жұмыстарды қоса алғанда, ӘК ұшуға жарамдылығын сақтауды қамтамасыз етуде қажет болатын жұмыстарды жүргізу, сонымен қатар модификация мен жөндеуді практикалық жүзеге асыру. Техникалық қызмет көрсету ТҚК туралы куәлікті ресімдеуді қажет етеді және оған мынадай сияқты жердегі қызмет көрсету түрлері жатпайды: жолаушылар салонын жинау мен қызмет көрсету, борттық тағамды тиеу, перронда және тоқтаған кездегі жұмыстар (ӘК-ні сүйемелдеу және сүйреу, дәретханаларда қызмет көрсету, отын, су және т.б. құю, жерде желдету, қозғалтқыштарды жүргізу, багаж бен жүкті өңдеу, жерде энергиямен қамтамасыз ету, мұздануға қарсы өңдеу және т.б.).

10) ауыр әуе кемесі – ең жоғары ұшу салмағы 5700 кг-дан жоғары ұшақтар мен көп қозғалтқышты тікұшақтар жататын ӘК сыныбы.

§2. Ұшуға жарамдылығын сақтау жұмыстары

351. ӘК-нің штаттық та, авариялық-құтқарушы да құрал-жабдықтарының жұмысқа жарамдылығын сақтауды қоса алғанда, ӘК-нің ұшуға жарамдылығын сақтау мыналар арқылы қамтамасыз етіледі:

1) ұшу алдындағы дайындықты атқару;
2) ұшудың қарастырылып отырған түрінің қауіпсіздігіне әсер ететін тоқтап қалулар мен бүлінулерді егер олар ӘК-нің аталған үлгісі үшін қабылданған болса, Құрал-жабдықтың ең аз тізбесі (MEL) мен Конфигурацияда рұқсат етілген ауытқулардың тізбесіндегі (CDL) шектеулерді ескере отырып, уәкілетті органмен келісілген қолданыстағы технологиялар бойынша жою;

3) осы Қағиданың 17-тарауының §3 талаптарына сай бекітілген ТҚК бағдарламасына сәйкес барлық ТҚК түрлерін орындау;

4) ауыр ӘК және коммерциялық азаматтық авиацияның барлық ӘК үшін осы Қағиданың 17-тарауының §3 талаптарына сай бекітілген ТҚК бағдарламасының тиімділігіне талдау жасау;

5) қолданылатын барлық ұшуға жарамдылық бойынша директиваларды; ұшуға жарамдылықты сақтаумен байланысты пайдалану мәселелері бойынша ұйымдастырушылық-өкімдік құжаттар (пайдалану директивалары немесе нұсқаулар);

уәкілетті органмен және Халықаралық азаматтық авиация конвенцияның 6 және 8 қосымшаларымен (Чикаго, 1944 жыл) белгілеген ұшуға жарамдылықты сақтау жөніндегі талаптарды;

қауіпсіздік мәселелерін шешу үшін уәкілетті орган белгілеген дереу жасалатын шараларды атқару;
6) модификациялар мен жөндеулерді атқару;
7) міндетті емес модификациялар және/немесе бақылаулық тексерулерді атқару саласындағы пайдаланушылар үшін саясат құру;
8) ауыр ӘК және коммерциялық азаматтық авиацияның барлық ӘК-не міндетті емес модификациялар және/немесе бақылаулық тексерулерді атқару саласындағы саясат құру;
9) қажет болса бақылау мақсатындағы ұшуларды орындау.

§3. Техникалық қызмет көрсету бағдарламасы

352. Әрбір ӘК-не техникалық қызмет көрсету уәкілетті орган бекіткен және қажетті түзетулер мен кезеңді қайта қарастырылуы тиісті ТҚК бағдарламасына сәйкес атқарылады.

353. ТҚК бағдарламасын және оның кейінгі барлық өзгерістерін уәкілетті орган бекітуі тиіс.

354. ТҚК бағдарламасы:

1) ӘК үлгісінің сертификатын ұстаушылардың, сонымен қатар сертификаттау мен үлгі сертификатын беру қағидаларының талаптарына сәйкес мұндай нұсқауларды шығаратын басқа да ұйымдардың ұшуға жарамдылығын сақтау бойынша шығарған нұсқаулары (нұсқаулықтары) мен оның толықтыруларына;

2) егер олар осы Қағиданың 355-тармағының 1) тармақшасының нұсқауларынан өзгеше болса немесе басқа нақты ұсыныстар толығымен болмағанда, уәкілетті орган шығарған нұсқауларға;

3) егер олар осы Қағиданың 355-тармағының 1) және 2) тармақшаларының нұсқауларынан өзгеше болса, ӘК-нің иесі немесе пайдаланушы дайындаған және уәкілетті орган бекіткен нұсқауларға сәйкес келеді.

355. ТҚК бағдарламасында ұшудың ерекше түрлерімен байланысты ТҚК-ның арнайы түрлерін қоса алғанда, ТҚК бойынша атқарылуы тиіс барлық жұмыстардың түрлері мен кезеңділігі туралы егжей-тегжейлі ақпарат бар. Егер ТҚК бағдарламасы мыналарға негізделген болса, ТҚК бағдарламасының құрамына сенімділік деңгейін бақылау бағдарламасы енгізіледі:

1) ӘК-нің сенімділігі мен қауіпсіздігін логикалық талдау нәтижелері бойынша ТҚК бағдарламасы құрастырылған рәсімдерге;

2) қауіпсіз тоқтап қалуға дейін техникалық пайдалану әдісін қолдану басым болғанда.

356. Егер ұшуға жарамдылықты сақтауды ұшуға жарамдылықты сақтауға арналған ұйымдар жүзеге асыратын болса, ТҚК бағдарламасы мен ондағы

өзгертулерді бекіту белгіленген ұйымдардың ТҚК бағдарламасын жүргізу рәсімдерінің шеңберінде жүзеге асырылуы мүмкін.

357. Бүлінулерді жөндеу, сонымен қатар модификациялар мен жөндеулерді атқару уәкілетті орган немесе дайындаушы бекіткен құжаттамаларды қолдану арқылы жасалады.

358. Ірі модификациялар мен жөндеулерді атқару уәкілетті орган мақұлдаған құжаттамаларды қолдану арқылы жасалуы тиіс.

§4. ӘК-нің ұшуға жарамдылықта ұстап тұру туралы деректерді есепке алу жүйесі

359. ТҚК бойынша кез келген жұмыстар аяқталғаннан кейін, талаптарға сәйкес осыған байланысты шығарылатын Пайдалануға жіберу сертификаты ӘК ұшуға жарамдылықта ұстап тұру туралы деректерді есепке алу жүйесіне енгізуге жатады. Әрбір жазба мүмкіндігінше қысқа мерзімде, бірақ кез келген жағдайда ТҚК бойынша қарастырылып отырған жұмыс аяқталған күннен бастап күнтізбелік 30 күннен кем емес мерзімде енгізілуі тиіс.

360. ӘК ұшуға жарамдылықта ұстап тұру туралы есепке алу деректерінде пайдаланушының борттық техникалық журналының, сондай-ақ ӘК формулярының, қозғалтқыштар формулярларының немесе ресурсы бойынша (қызмет ету мерзімі) шектеулері бар әуе бұрандаларының паспорттарының ақпараты қамтылады.

361. ӘК формуляры мен борттық техникалық журналға: ӘК түрі мен тіркеу нөмірі, ӘК ұшу күні мен көтерілу және/немесе ұшу циклдерінің және/немесе қонуының жинақталған саны енгізіледі, сонымен қатар борттық техникалық журналға ұшу кезінде авиациялық техниканың жұмысы туралы ескертулер енгізіледі.

362. Ұшуға жарамдылығын қолдау туралы есепке алу деректерінде:

1) ұшу жарамдылығы бойынша ағымдағы директиваларды орындау мәртебесі және қауіпсіздік проблемаларын шұғыл шешу шаралары ретінде уәкілетті орган нұсқаған шаралар туралы ақпарат;

2) модификациялар мен жөндеулерді орындаудың ағымдағы мәртебесі туралы ақпарат;

3) ТҚК Бағдарламаларын орындаудың ағымдағы мәртебесі туралы ақпарат;

4) шектеулі ресурсты (қызмет ету мерзімімен) компоненттердің ағымдағы мәртебесі туралы ақпарат;

5) салмағы мен орталықтануы туралы есеп;

6) ТҚК бойынша кейінге қалдырылған жұмыстар тізбесі қамтылады.

363. Мақұлданған компонентті пайдалануға жіберу сертификатына қосымша

(EASA 1-нысан немесе балама), бортта орнатылған компоненттерге қатысты төмендегі ақпарат қозғалтқыштардың немесе әуе бұрандаларының формулярларына, ресурсы (қызмет ету мерзімі) бойынша шек қойылған қозғалтқыштардың немесе компоненттер модулдерінің паспортына (этикеткалары) тиісінше енгізілуі тиіс. Олар:

1) компонентті белгілеу;
2) нақты компонент орнатылған ӘК түрі, зауыттық нөмірі және мемлекеттік тіркеу нөмірі, сондай-ақ осы компонентті қайта монтаждау немесе орнату туралы н ұ с қ а у ;

3) нақты компоненттің шабуыл сағаттарындағы және/немесе ұшу циклдеріндегі және/немесе тиісінше қону сандарының жинақталған атқарылымы;

4) осы Қағиданың 363-тармағына сәйкес компонентке қолданылатын а ғ ы м д а ғ ы а қ п а р а т .

364. Осы бөлімнің 17-тарауының § 7 талаптарына сәйкес ұшуға жарамдылықта ұстап тұру бойынша жұмыстарды басқаруды жүзеге асыруға ұйымның атынан уәкілетті адам осы талаптарға сәйкес аталған есепке алу деректерін жүргізеді және уәкілетті органның сұрау салуы бойынша оған осы д е р е к т е р д і ұ с ы н а д ы .

365. Ұшуға жарамдылықта ұстап тұру туралы есепке алу деректеріне енгізілген барлық жазбалар анық әрі ұқыпты болуы тиіс. Жекелеген жазбаларға түзету енгізу қажет болған кезде бұл түзету жазбаның бастапқы нұсқасын оқу мүмкін боларлықтай етіп енгізіледі.

366. Меншік иесі немесе пайдаланушы көрсетілген мерзімдер ішінде мынадай есепке алу деректерін сақтау үшін жүйе құруды және оның жұмыс істеуін қ а м т а м а с ы з е т е д і :

1) ӘК (өндірістік-бақылау құжаттамасы) және онда орнатылған барлық шектеулі (қызмет ету мерзімі) ресурсты компоненттерге ТҚК туралы барлық егжей-тегжейлі есепке алу жазбаларын - ӘК-ні немесе оның компонентін пайдалануды тоқтатқан (істен шығарған) кезден бастап кемінде 24 айда;

2) жинақталған атқарылымдар және егер қажет болса ӘК-нің және онда орнатылған барлық шектеулі (қызмет ету мерзімі) ресурсты компоненттерінің ұшу циклдерінің санын - ӘК-ні немесе оның компонентін пайдалануды тоқтатқаннан (істен шығарғаннан) кейін кемінде 12 айда;

3) жинақталған атқарылымдар және қажет болған кезде шектеулі (қызмет ету мерзімі) ресурсты компонентте ТҚК бойынша жоспарлы жұмыстардың соңғы түрінен (нысанынан) кейін ұшу циклдерінің санын - жұмыстардың нысаны мен мазмұны бойынша баламалы, осы компонентке ТҚК-нің келесі жоспарлы түріне д е й і н ;

4) бекітілген ТҚК Бағдарламасына ӘК-нің сәйкестігін белгілеу мүмкін

болатындай етіп, жұмыстар орындаудың мерзімдері мен нәтижелерін қоса алғанда, ӘК-ге ТҚК-нің бекітілген Бағдарламасын орындаудың ағымдағы жағдайын - ӘК-ге немесе жұмыстардың нысаны мен мазмұны бойынша тиісінше баламалы компонентіне ТҚК-нің келесі түріне дейін;

5) осы ӘК-де осы әуе кемесіне және оның бортында орнатылған компоненттерге қолданылатын ұшуға жарамдылығы бойынша директивтің орындалуының ағымдағы жай-күйін - ӘК-ні немесе оның компонентін пайдалануды тоқтатқаннан (істен шығарғаннан) кейін кемінде 12 айда;

6) осы ӘК-де, оның қозғалтқыштарында, әуе бұрандаларында және басқа да ұшу қауіпсіздігі үшін маңызды компоненттерінде модификациялау мен жөндеулердің орындалуының ағымдағы жай-күйін - ӘК-ні немесе оның компонентін пайдалануды тоқтатқаннан (істен шығарғаннан) кейін кемінде 12 ай ішінде.

§5. Пайдаланушының техникалық борт журналы жүйесі

367. Осы Қағиданың 17-тарауының §4 талаптарына қосымша пайдаланушы әрбір ӘК бойынша мынадай ақпараттарды:

1) ұшу қауіпсіздігін бақылау және қамтамасыз ету үшін қажетті әрбір ұшу т у р а л ы а қ п а р а т ;

2) пайдалануға жіберудің қолданыстағы сертификаты;

3) ӘК орындалуы тиіс жоспарлы немесе жоспардан тыс ТҚК келесі түрінің қандай екенін және уәкілетті орган мұндай жазбаның өзге құжаттама берілуіне келісім берген жағдайларды қоспағанда, қандай мерзімдерде орындалатынын айқындайтын, ӘК техникалық жай-күйі (мәртебесі) туралы жазба;

4) барлық анықталған, бірақ әзірге жойылмаған ӘК пайдалануға әсер ететін істен шығулар мен бүлінулерді санамалау;

5) шарттар бойынша ТҚК орындалуын ұйымдастыруға қатысты кез-келген қажетті жетекші нұсқау қамтылатын пайдаланушының техникалық борт журналының жүйесін пайдаланады.

368. Әуе кемесінің техникалық борт журналдарының жүйесі (жүргізу нысанын қоса алғанда) және оны кейінгі кез-келген өзгертулер уәкілетті органмен келісіледі.

369. Пайдаланушы соңғы жазба күнінен кейін 36 ай ішінде ӘК техникалық борт журналының сақталуын қамтамасыз етеді.

§6. ӘК-нің ұшуға жарамдылықта ұстап тұру туралы есепке алу деректерін беру

370. ӘК-ні бір меншік иесінен немесе пайдаланушыдан басқаға тұрақты негізде берген кезде бұрынғы иесі немесе пайдаланушы ӘК-мен бірге осы Қағиданың 17-тармағының §4 талаптарына сәйкес ұшуға жарамдылықта ұстап-тұру туралы есепке алу деректерін, сондай-ақ қажет болған кезде осы Қағиданың 17-тарауы §5 талаптарына сәйкес техникалық борт журналын беруді қамтамасыз етеді.

371. ӘК иесі ұшуға жарамдылықта ұстап-тұру жөніндегі жұмыстарды орындау үшін ұйыммен ұшуға жарамдылық шартын жасасу кезінде осы Қағиданың 17-тарауының § 4 талаптарына сәйкес ұшуға жарамдылықта ұстап тұру жөніндегі ұйымның есепке алу деректерін беруді қамтамасыз етеді.

372. Есепке алу деректерін сақтау үшін белгіленген мерзімдері ӘК жаңа меншік иесіне немесе пайдаланушыға қатысты қолданыла береді.

§7. Техникалық пайдалану және жөндеу кезінде ұшуға жарамдылықта ұстап тұру

373. Әуе кемесін пайдаланушы және/немесе меншік иесі ӘК ұшуға жарамдылықта ұстап-тұрады және мынадай:

- 1) әуе кемесі ұшуға жарамды жағдайда болған;
- 2) ӘК барлық бортты штаттық және авариялық-құтқару жабдықтары дұрыс орнатылған және жұмысқа жарамды болса не жұмысқа жарамсыз ретінде анық және нақты белгіленген;
- 3) әуе кемесінде қолданыстағы ұшуға жарамдылық сертификаты болған;
- 4) ӘК-ге техникалық қызмет көрсету ТҚК-нің бекітілген бағдарламасына толықтай сәйкес және осы Қағиданың 26-тарауының талаптарына сәйкес орындалған жағдайларда ұшуды орындай алады.

374. Әуе кемесінің командирі немесе әуе кемесін коммерциялық пайдаланған жағдайда ӘК ұшуға пайдаланған жағдайды қанағаттанарлық түрде орындауды қамтамасыз етеді. Дайындықты пилот немесе жұмыстың осындай түріне жіберілген басқа да адам орындайды.

375. Осы Қағиданың 17-тарауының § 7 көзделген функцияларды қанағаттанарлық түрде орындау үшін ӘК меншік иесі ұшуға жарамдылықта ұстап тұруға, уәкілетті орган бекіткен ұшуға жарамдылықта ұстап тұру бойынша ұйымдастыруға (бұдан әрі – ұшуға жарамдылығын ұйымдастыру) байланысты жұмыстарды орындауды беруі мүмкін.

376. Салмағы 5700 кг астам әуе кемелерін пайдаланған жағдайда, осы Қағиданың 371-тармағында көзделген функцияларды қанағаттанарлық түрде орындау үшін ӘК меншік иесі ұшуға жарамдылықта ұстап тұруға байланысты барлық жұмыстарды ұйымның орындауын қамтамасыз етеді.

377. Әуе тасымалдарын, авиациялық жұмыстарды, сондай-ақ олардың компоненттеріне техникалық қызмет көрсетуді жүзеге асыратын 5700 кг астам әуе кемелеріне техникалық қызмет көрсетуді Азаматтық авиацияның авиациялық техникасына техникалық қызмет көрсететін және оны жөндейтін ұйымды сертификаттау және сертификат беру қағидасына сәйкес сертификатталған ұйым о р ы н д а й д ы .

378. Коммерциялық әуе тасымалын жүзеге асыратын Пайдаланушы ұшу жарамдылығын қолдауды қамтамасыз етеді және мыналарға ие болады:

- 1) уәкілетті орган берген пайдаланушы сертификаты;
- 2) азаматтық авиацияның авиациялық техникасына техникалық қызмет көрсететін және оны жөндейтін ұйымның сертификаттау және сертификат беру қағидасының талаптарына сәйкес берілген ТҚК бойынша ұйымның сертификаты немесе осындай ұйыммен шарты болады.

Әуе тасымалдарын және/немесе авиациялық жұмыстарды жүзеге асыратын пайдаланушы осы Қағиданың 373-тармағының талаптарын сақтауды қамтамасыз е т е д і .

379. Жалпы мақсаттағы авиацияны пайдаланушының (коммерциялық азаматтық авиацияға жатпайтын):

- 1) ұшуға жарамдылықта ұстап тұру жөніндегі ұйымы болады немесе ұшуға жарамдылықта ұстап тұру жөніндегі ұйыммен шарт жасасады;
- 2) азаматтық авиацияның авиациялық техникасын техникалық қызмет көрсететін және оны жөндейтін ұйымның сертификаттау және сертификат беру қағидасына сәйкес мақұлданған ТҚК бойынша ұйымы немесе осындай ұйыммен ш а р т ы б о л а д ы ;
- 3) осы Қағиданың 373-тармағы талаптарының сақталуын қамтамасыз етеді.

§8. Ұшуға жарамдылықтың бұзылуы туралы есептілік

380. ӘК пайдаланушы үлгілі конструкциясына немесе үлгілік конструкциясының модификациясына жауапты, тіркеу, ұйымдастыру мемлекетіне және қажет болған кезде пайдаланушының мемлекетіне ұшу қауіпсіздігіне айтарлықтай әсер ететін ӘК немесе оның компонентінің ұшу жарамдылығының анықталған кез-келген ақаулары туралы есеп жібереді.

381. Есептер уәкілетті орган белгілеген нысанда жіберіледі және онда пайдаланушы жеке немесе заңды тұлға анықтаған ақаулар және оны анықтау шарттары туралы ақпарат болады.

382. Егер жеке тұлға немесе ұйым ӘК иесімен немесе пайдаланушымен шарт бойынша оны ұшуға жарамдылықта ұстап тұруды жүзеге асырса, онда осындай адам немесе ұйым аталған иеленушіге немесе пайдаланушыға тиесілі, ӘК-нің

немесе оның компонентінің ұшуға жарамдылығына әсер ететін кез-келген осындай оқиға ақпарат үшін ӘК иесіне, пайдаланушыға немесе ұйымға есеп ж і б е р е д і .

383. Есептер мүмкіндігінше қысқа мерзімде, бірақ кез-келген жағдайда міндетті есепке алуға жататын оқиғаны пайдаланушы, жеке немесе заңды тұлға анықтаған кезден бастап кемінде 72 сағатта жіберілуі тиіс.

§9. ӘК істен шығуы және бұзылуы

384. Ұшудың қауіпсіздігіне айтарлықтай әсер ететін ӘК барлық істен шығулары мен бұзылуы келесі ұшуға дейін жойылуы тиіс.

385. Ұшу қауіпсіздігіне ӘК істен шығу немесе бұзылу дәрежесі туралы, оларды жою бойынша қажетті әрекеттер туралы не істен шығуды немесе бұзылуды жоюдың кейінге қалдырылу мүмкін екені туралы шешімді ТҚК бойынша құжаттамаларды пайдалана отырып, мақұлданған жіберілетін персонал қабылдайды. Дегенмен, егер:

1) пилот уәкілетті орган нұсқаған тәртіппен бекітілген Жабдықтардың ең төменгі тізбесін пайдаланса;

2) ӘК істен шығуы мен бұзылуларын білікті уәкілетті орган жол берілген деп санаса, осы талап қолданылмайды.

386. Ұшу қауіпсіздігіне айтарлықтай маңызды әсер етпейтін ӘК кез-келген істен шығуы және бұзылуы ТҚК бойынша құжаттамада белгіленген барлық тиісті шектеулерді міндетті түрде сақтай отырып, бастапқы байқаған кезден бастап, мүмкіндігінше қысқа мерзімде жойылуы тиіс.

387. Ұшу басталғанға дейін анықталмаған кез-келген істен шығу немесе бұзылу осы Қағиданың 17-тарауының §4 сәйкес ӘК ұшу жарамдылықта ұстап-тұру туралы есепке алу деректері жүйесінде немесе осы Қағиданың 17-тарауының §5 сәйкес пайдаланушының техникалық борт журналында тиісінше тіркеуге жатады.

§10. ӘК бортына компоненттерді орнату тәртібі

388. Осы қағидада және авиациялық техникалық қызмет көрсету және жөндеу жөніндегі ұйымдарға қойылатын сертификаттау талаптарында көрсетілген жағдайларды қоспағанда, компоненттің техникалық жай-күйі қанағаттанарлық болған, ұшуға жарамдылығын куәландыратын құжат ресімделіп пайдалануға жіберілген қолданылатын қағидалардың талаптарына сәйкес компонент таңбаланған жағдайларда ғана ӘК бортына компонентті орнатуға жол беріледі.

389. ӘК бортына компонентті орнатқанға дейін жеке тұлға немесе бекітілген ұйым орын алуы мүмкін ұшу жарамдылығы бойынша әр түрлі

модификацияларды және/немесе дерективтерді ескере отырып, нақты компонентті орнату заңдылығын ТҚК бойынша тексеруі тиіс.

390. ӘК бортына немесе ӘК компонентіне стандартты бұйымдарды орнатуға, нақты стандартты бұйымды қолдануға арналған ТҚК бойынша құжаттамада тікелей нұсқалған жағдайда ғана жол беріледі. Стандартты бұйымдар олардың нақты қолданылатын стандартқа сәйкестігін растайтын құжаттар болған кезде ғ а н а о р н а т ы л а д ы .

391. ӘК немесе компонентіне ТҚК кезінде шикізатты немесе шығыс материалдарын пайдалануға берілген ТҚК бойынша тиісті құжаттамада материалдардың осы маркасына ӘК немесе оның компонентін әзірлеуші тікелеу нұсқау берген немесе егер оларды пайдалану АТ-ге техникалық қызмет көрсету және жөндеу жөніндегі ұйымға қойылатын сертификациялық талаптармен регламенттелген болса ғана жол беріледі. Мұндай материалдарды олар қойылған талаптарға сәйкес болған жағдайда және ол хаттамалық расталған кезде ғана пайдалануға болады. Барлық материалдарда материалдың нақты маркасына ресімделген және талаптарға сәйкестігі туралы куәлігі бар ілеспе құжат, сондай-ақ материал әзірлеушіні де және жеткізушіні қоса алғанда, шығарылған ж е р і б о л у ы т и і с .

392. Компоненттерге техникалық қызмет көрсету осы Ереженің талаптарына с ә й к е с о р ы н д а л у ы т и і с .

393. Егер осы компоненттер ӘК бортында орналасқан болса ғана жіберілетін персоналдың компоненттерге ТҚК орындауына рұқсат етіледі. ӘК техникалық қызмет көрсету жөніндегі Нұсқаулық мұндай қайта монтаждауға тікелей рұқсат берсе ӘК ТҚК кезінде ыңғайлы қолжетімділікті қамтамасыз ету үшін мұндай компоненттерді уақытша қайта монтаждауға жол беріледі.

394. ӘК бортында орнатылған шектеулі (қызмет ету мерзімімен) ресурсты компоненттер ТҚК бағдарламасында және ұшуға жарамдылығы жөніндегі директиваларда белгіленген бекітілген ресурстар бойынша (қызмет ету мерзімімен) шектеулердің шеңберінен шықпауы тиіс.

395. Мынадай жай-күйлердің кез келгенінде:

1) ТҚК бекітілген Бағдарламасында белгіленген ресурстар бойынша (қызмет ету мерзімімен) шектеулер асып кеткен;

2) ұшу жарамдылығы бойынша қолданылатын директиваларға және уәкілетті орган нұсқаған ұшу жарамдылықта ұстап тұру саласындағы басқа да талаптарға с ә й к е с к е л м е г е н ;

3) ұшу жарамдылығы мәртебесін немесе ӘК бортына қондырғының заңдылығын айқындау үшін қажетті ақпарат болмаған;

4) істен шығуы немесе бұзылуы анықталған;

5) компоненттің жұмысқа жарамдылығына әсер етуі мүмкін ӘК инцидент

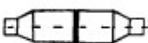
немесе авиациялық оқиға болған компонент жұмысқа жарамсыз болып саналады.

396. Жұмысқа жарамсыз компоненттер бірдейлендірілуі (таңбалануы) және осы компоненттерді одан әрі пайдалану бойынша шешім қабылдағанға дейін осы Қағидаға сәйкес бекітілген ұйымның бақылауымен жеке қауіпсіз үй-жайда сақталуы тиіс.

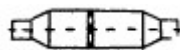
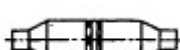
397. Өздеріне белгіленген ресурстарды немесе қызмет ету мерзімдерін атқарған немесе жөнделмейтіндей істен шыққан, бұзылған компоненттер қалпына келмейтін компонент ретінде сыныпталады және оларды, осы Қағиданың 17-тарауының §3 ережелеріне сәйкес компонент ресурсы (қызмет ету мерзімі) ұзартылған немесе оны жөндеуге құжаттама әзірленіп, бекітілген жағдайларды қоспағанда, компоненттердің айналымы жүйесіне қайтаруға жол берілмейді.

Қазақстан Республикасының азаматтық әуе кемелерін техникалық пайдалану және оларды жөндеу қағидасына
1-қосымша
1-кесте

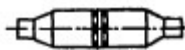
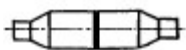
Басқару жүйелерінің тартымдарындағы сақина жолақтарының белгіленулері мен түстері

Басқару жүйесінің тартымы	Сақина жолақтары	
	Белгіленуі	Түсі
Ұшақты, тікұшақты басқару		
Элерондармен		Қара
Сервокомпен-сатормен		Ашық қоңыр
Элерон серворульдерімен Стабилизатормен		Қара Ашық қоңыр
Бағыт рульдерімен		Қара
Триммерлермен		Ашық қоңыр
Бағыт серворульдерімен		Қара
Алдыңғы қанатшалармен		Ашық қоңыр
Қанаттың ауытқитын ұштарымен		Ашық қоңыр
Қанаттың бұрылуымен		Қара

1-кестенің жалғасы

Басқару жүйесінің тартымы	Сақина жолақтары	
	Белгіленуі	Түсі
Биіктік рульдерімен		Қара
Жапқыштардың құйрық буынымен		Ашық қоңыр
Биіктік серворульдерімен		Қара
Рульдер мен элерондарды тежеумен		Ашық қоңыр
Жапқыштармен		Қара
Жапқыштардың ауытқитын ұштарымен		Қара
Жапқыш қалқаншасымен		Ашық қоңыр
Интерцепторлармен		Қара
Су рулімен		Ашық қоңыр
Руль винтінің қадамымен		Ашық қоңыр

1-кестенің жалғасы

Басқару жүйесінің тартымы	Сақина жолақтары	
	Белгіленуі	Түсі
Қиғаштау автоматын басқару		
Көлденең бағыттағы бұрандалардың циклдік қадамымен		Қою жасыл
Тік бағыттағы бұрандалардың циклдік қадамымен		
Сол жақ (алдыңғы) бұранда		
Оң жақ (артқы) бұранда		
Бұрандалардың ортақ қадамымен:		
С о л ж а қ (алдыңғы)		
О ң ж а қ (артқы)		

1-кестенің жалғасы

Басқару жүйесінің тартымы	Сақина жолақтары	
	Белгіленуі	Түсі
Қозғалтқыштарды басқару		
Бір қозғалтқыш кезінде, бірінші қозғалтқыштың жұмыс режимімен		Көк
Бір қозғалтқыш кезінде, бірінші қозғалтқыштың стоп-кранымен		Қызыл
Екінші қозғалтқыштың жұмыс режимімен		Көк
Екінші қозғалтқыштың стоп-кранымен		Қызыл
Үшінші қозғалтқыштың жұмыс режимімен		Көк
Үшінші қозғалтқыштың стоп-кранымен		Көк
Төртінші қозғалтқыштың жұмыс режимімен		Көк
Төртінші қозғалтқыштың стоп-кранымен		Қызыл

2-кесте

Бұйымдар боямасының түсі

Жүйе	Бояма түсі
О т ы н	С а р ы
М а й	Қ о ң ы р
Пневматикалық	Қ а р а
Ауаны	баптау »
Мұздануға	қарсы : »
ауа - жылулық	
сұйықтық	А шы қ
Ауа	қысымы : қ о ң ы р
статикалық	А қ
толық	Қ а р а
Гидравликалық	С ұ р
Ө р т	Қ ы з ы л
О т т е г і	К ө г і л д і р

С а л қ ы н д а т у	Ж а с ы л
Сумен	»
Бейтарап газ	Ақ

5. Әуе кемелеріне техникалық қызмет көрсету орындарының таңбалануы

ӘК техникалық қызмет көрсету орындарының таңбалануы қызмет көрсету персоналының бағдарлы болуы және қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін арналған. Ол МемСТ 1 00212—76 сәйкес орындалған және ӘК сыртқы қаптамасында немесе люк қақпақтарында қызмет көрсету орындарына тікелей жақын орналасқан белгі мен жазудан тұрады (1.3.7-кесте).

Қара түсті белгілер ашық беттерге, ал қара беттерге ақ түсті белгілер салынған.

3-кесте

Әуе кемелеріне техникалық қызмет көрсету орындарының таңбалануы

Максаты	Белгінің белгіленуі	Түсі		Жазу
		б е л г і н і ң (контурының)	реңінің	
Отын құю		Қара	—	Отын маркасы және қысым Па-мен (кгс/см ²)
Май құю		»	—	Май маркасы және қысым Па-мен (кгс/см ²)
Су құю		»	—	Қысым Па-мен (кгс/см ²)
Дистилденген су құю		»	—	СУ және қысым Па-мен (кгс/см ²)

3 - к е с т е н і ң

ж а л ғ а с ы

Максаты	Белгінің белгіленуі	Түсі		Жазу
		б е л г і н і ң (контурының)	реңінің	
Гидравлика жүйесінің сұйықтығын құю		Қара	—	Сұйықтық маркасы және қысым Па-мен (кгс/см ²)
Консервациялау		»	—	

Ауамен зарядтау		»	—	А У А және қысым Па-мен (кгс/см ²)
Оттегімен зарядтау		»	—	ОТТЕГІ (газ тәріздес, сұйық) және қысым Па-мен (кгс/см ²)
Ауаны баптау (қыздыру)		»	—	Қысым Па-мен (кгс/см ²) және температура ҮС-мен
Жерге қосу		»	—	ОСЫ ЖЕРДЕ ЖЕРГЕ ҚОСУ
Электр қорегі		»	—	ІСКЕ ҚОСУ (ҚОРЕК), кернеу В-мен, ток күші А-мен
Ауамен іске қосу		»	—	ІСКЕ ҚОСУ, қысым Па-мен (кгс/см ²) және температура ҮС-мен
Сөйлесу құрылғысы		»	—	—
Буксирлеу торабы		»	—	—
Дәретханадан төгінді		Қара	—	—
Отын жүйесін тексеру		»	Сары	—
Май жүйесін тексеру		»		—

			»	
Гидравлика жүйесін тексеру		»	»	—
Кабиналар бүтіндігін тексеру		»	»	—
Отынды құйып алу		»	»	—
Майды құйып алу		»	»	—
Гидравликалық жүйеден сұйықтықты құйып алу		»	»	—
Отын сүзгісін қарау		»	»	—

3-кестенің жалғасы

Максаты	Белгінің белгіленуі	Түсі		Жазу
		б е л г і н і ң (контурьның)	реңінің	
Май сүзгісін қарау		»	»	—
Мұздануға қарсы жүйені қарау және бақылау		Қара	Сары	—
Статикалық қысымды бақылау		»	»	—
		Сары	—	—

Аккумуляторлық батареяларды қарау				
Гидрокөтергіш (домкрат) тіреуіші		»	—	—
Тірек (үстелше) тіреуіші		»	—	—
Арқандап байлау құралдарын қосу		»	—	—
Такелаж торабы		»	—	—
Қызмет көрсету аймағы		Қызыл	Сары	—

6. Құрал-сайманның таңбалануы

Жеке пайдаланудағы құрал-саймандар әуежай шифрінен, мамандығы бойынша құрал-сайман шифрінен және жұмыстарды орындаушының табельдік нөмірінен тұратын таңбамен таңбаланады. Ортақ пайдаланылатын құрал-сайманда табельдік нөмірдің орнына "О" индексі және құрал-саймандық қойманың тізілімі бойынша есеп нөмірі қойылады.

Әуежай шифрі оның телеграфтық индексінің соңғы үш әрібі бойынша а н ы қ т а л а д ы .

Құрал-саймандардың мамандықтар бойынша шифрлері:

Р — радио жабдығы;

Э — электр жабдығы;

П — аспаптық жабдық;

Ц — ұшақты (тікұшақты) және қозғалтқыштарды пайдалану;

О — ортақ пайдаланылатын құрал-саймандар.

М ы с а л д а р :

1. Алматы техникалық қызмет көрсету орталығының ұшақтарды (тікұшақтарды) және қозғалтқыштарды пайдалану жөніндегі авиатехниктің құрал-сайманы, табельдік нөмірі 10 – ЛАК Ц 10.

2. Дәл осы әуежайдағы ортақ пайдаланылатын құрал-сайман, тізілім бойынша есеп нөмірі 26 – ЛАК О 26.

ӘК бортында ӘК бортинженерінің (бортмеханигінің), бортрадистінің және авиатехнигінің пайдалануында тұрақты болатын, авиациялық жұмыстар үшін пайдаланылатын құрал-сайман ӘК тану белгісіне сәйкес келетін цифрлермен таңбаланады.

Таңба электр химиялық, электрлік немесе механикалық әдіспен жұмыс бетінен тысқары қойылады және оның өшірілу шамасы бойынша жаңартылады. Орындаушының әрбір құрал-сайман жәшігінде (құрал-сайманды қоймасында) құрал-сайман тізілімі (нысан бойынша, құрал-сайманның атауы, саны, шифрі) болуы тиіс, ол құрал-сайманды қойма қызметкерінің қолымен расталады.

Қазақстан Республикасының азаматтық әуе кемелерін техникалық пайдалану және оларды жөндеу қағидасына
2-қосымша

Газдарға арналған жоғары қысымды ыдыстардың (болат баллондардың) жазулары, бояуы және таңбалары

Жазу	Түсі		
	бояуы	жазулар	жолақтар
А з о т	Қ а р а	С а р ы	Қ о ң ы р
А м м и а к	С а р ы	Қ а р а	
А ц е т и л е н	А қ	Қ ы з ы л	
С у т е г і	Қ о ю	ж а с ы л »	
О т т е г і	К ө г і л д і р	Қ а р а	
С ы ғ ы л ғ а н а у а	Қ а р а	А қ	
К ө м і р қ ы ш қ ы л ы	»	С а р ы	
Ж а н ғ ы ш г а з	Қ ы з ы л	А қ	
Ж а н б а й т ы н г а з	Қ а р а	С а р ы	

Баллон ауызының жанында сфералық бетте мына таңбалар болулары тиіс:

- 1) жасаушы зауыттың тауарлық белгісі;
- 2) за у ы т н ө м і р і ;
- 3) жасалу күні (ай, жыл) және кезекті сына жылы ( )мысалы, 05 90—95);
- 4) термо өңдеу түрі (N—нормалау, V—жұмсартып шынықтыру);

5) Р жұмыс және П сынама гидравликалық қысым, МПА (кгс/см²);

6) ең жоғары сыйымдылығы;

7) ең жоғары массасы;

8) ТББ бақылаушының индексі (нөмері)

Қазақстан Республикасының азаматтық әуе

және оларды жөндеу қағидасына

3-қосымша

Әуе кемелерінің жердегі қозғалысын реттейтін сигналдар

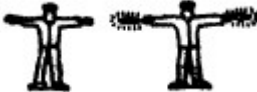
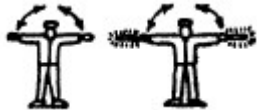
1. Сигнал беруші әуе кемесінің командиріне беретін сигналдар

Сигналдар сигнал беруші әуе кемесінің командиріне жақсы көрінетін орыннан ашық түсті қолғаптар киілген қолдармен немесе таяқшалардың, жалаушалардың немесе электр фонарларының көмегімен беріледі.

1. "БЕРІЛЕТІН СИГНАЛДАРҒА СӘЙКЕС РУЛЬДЕУ" - оң қол жоғары көтерілген. Қолмен оңға және солға ш а й қ а у . Сол қол төмен түсірілген.	
2. "МАҒАН ТУРА РУЛЬДЕУ (ТҰРАҚ ОРНЫ ОСЫНДА)" - Қолдар бастың үстінен алақанымен ішке қарай көтерілген.	
3. "КЕЛЕСІ СИГНАЛ БЕРУШІГЕ БАРУ" - оң немесе сол қол төмен түсірілген, басқа қол келесі сигнал беруші орналасқан бағытты көрсете отырып, д е н е г е к ө л д е н е ң орналастырылады.	
4. "АЛҒА ҚОЗҒАЛУ" - Қолдар біршама екі жаққа бағытталған ж ә н е ш ы н т а қ т а р иық деңгейінде орналасатындай етіп алақандарымен артқа көтерілген. Қолдардың қозғалысы жоғары және артқа	
5. "АРТҚА ҚОЗҒАЛУ" - қолдар алақандарын ішке қаратып төмен түсірілген. Қолдардың қозғалысы иық деңгейіне дейін жоғары және төмен.	
6. "СОЛҒА БҰРЫЛУ" (алға қозғалған кезде) - оң қол төмен түсірілген, ал сол қол жоғары және артқа қозғалыс жасайды.	
7. "ОҢҒА БҰРЫЛУ" (алға қозғалған кезде) – сол қол төмен түсірілген, ал оң қол жоғары және артқа қозғалыс жасайды.	

8. "ҚҰЙРЫҚПЕН ОҢҒА БҰРЫЛУ" (артқа қозғалған кезде) - сол қол бұрышпен төмен бағытталған, ал оң қол бастың үстінен көтерілген және тік жағдайдан алға және көлденең жағдайға төмен қозғалыс жасайды.	
9. "ҚҰЙРЫҚПЕН ОҢҒА БҰРЫЛУ" (артқа қозғалған кезде) - оң қол бұрышпен төмен бағытталған, ал оң қол бастың үстінен көтерілген және тік жағдайдан алға және көлденең жағдайға төмен қозғалыс жасайды.	
10. "ЖЫЛДАМДЫҚТЫ АЗАЙТУ" - қолдар түсірілген, біршама екі жаққа айырылған. Алақандар жерге қаратылған. Қолдармен жоғары-төмен шайқау.	
11. "ТОҚТА" - жоғары қарай созылған қолдармен бастың үстінен қайшы қозғалыстар.	
12. "ТЕЖЕГІШТЕРДІ ҚОСУ" - Оң қол кеуденің алдынан бүгілген, саусақтар созылған және арасы ашылған, содан кейін олар жұдырыққа түйіледі.	
13. "ТЕЖЕГІШТІ ЖІБЕРУ" - оң қол кеуденің алдынан бүгілген, саусақтар жұдырыққа түйілген, содан кейін олар созылады және арасы ашылады.	
14. "БҰҒАУЛАР ОРНАТЫЛДЫ" - қолдар алақандарымен ішке қарай төмен түсірілген. Қолдармен екі жаққа және төмен шайқау.	
15. "БҰҒАУЛАР АЛЫП ТАСТАЛДЫ" - қолдар алақандарын сыртқа қаратып төмен түсірілген. Қолдармен екі жаққа және төмен шайқау.	

Сигнал беруші түкүшәк командиріне қалқу режимінде беретін қосымша сигналдар

16. "ҚАЛЫҚТАУ (ҚАЛҚУ)" - қолдар иық деңгейінде алақандарымен төмен көлденең екі жаққа созылған.	
17. "ЖОҒАРЫ КӨТЕРІЛУ" - қолдар иық деңгейінде алақандарымен сыртқа көлденең екі жаққа қарай созылған. Қолдармен екі жаққа және төмен шайқау.	
18. "ТӨМЕН ТҮСУ" - қолдар иық деңгейінде алақандарымен төмен көлденең екі жаққа созылған. Қолдармен жоғары-төмен шайқау.	

19. "КӨЛДЕНЕҢ ҚОЗҒАЛУ" - қозғалыс бағытын көрсететін қол көлденең созылған. Басқа қол кеуде деңгейінде оған қарай қозғалыс жасайды.	
20. "ҚОНУ" - қолдар төмен түсірілген және айқастырылған.	

3. Әуе кемесінің командирі сигнал берушіге беретін сигналдар

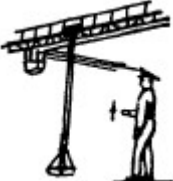
21. "ТЕЖЕГІШТЕР ҚОСЫЛДЫ" - саусақтары созылған сол қол бет деңгейіне дейін көтерілген, содан кейін саусақтар жұдырыққа түйіледі.
22. "ТЕЖЕГІШТЕР ЖІБЕРІЛДІ" - саусақтары жұдырыққа түйілген сол қол бет деңгейіне дейін көтерілген, содан кейін саусақтар созылады.
23. "БҰҒАУЛАР" ОРНАТЫЛСЫН" - алақандарымен сыртқа қарай жоғары көтерілген қолдар беттің алдынан айқастырылады.
24. "БҰҒАУЛАР АЛЫНСЫН" - алақандарымен сыртқа қарай беттің алдынан айқастырылған қолдар екі жаққа айырылады.

4. Ілесіп жүру автомобилінен берілетін жарық сигналдары

25. "МАҒАН ҚАРАЙ (МЕНИҢ АРТЫМНАН) РУЛЬДЕУ" - жасыл жарық.
26. "РУЛЬДЕУДІ ТОҚТАТУ" - қызыл жарық.

Қазақстан Республикасының азаматтық әуе кемелерін техникалық пайдалану және оларды жөндеу қағидасына
4-қосымша

Крандармен жүктердің орнын ауыстыру кезінде қолданылатын сигналдар

1. "ЖҮКТІ (ІЛМЕКТІ) КӨТЕРУ" - кеуденің алдынан алақанымен жоғары қарай бүгілген қол жоғары қарай шайқау жасайды.	
2. "ЖҮКТІ (ІЛМЕКТІ) ТҮСІРУ" - кеуденің алдынан алақанымен төмен қарай бүгілген қол төмен қарай шайқау жасайды.	

3. "КРАНДЫ (КӨПІРДІ) ЖЫЛЖЫТУ" - шынтақта бүгілген қолдың кранның (көпірдің, жебенің) талап етілетін қозғалысының бағыты бойынша қозғалысы.	
4. "КРАННЫҢ АРБАШЫҒЫН ЖЫЛЖЫТУ, ЖЕБЕСІН БҰРУ" - шынтақта бүгілген қолдың талап етілетін қозғалыс бағыты бойынша қозғалысы.	
5. "ЖЕБЕНІ КӨТЕРУ" - созылған қол көтеріледі, алақан ашылған.	
6. "ЖЕБЕНІ ТҮСІРУ" - созылған қол түсіріледі, алақан ашылған.	
7. "ТОҚТА" - қолды бел деңгейінде алақанымен төмен солға және оңға күрт шайқау.	
8. "АБАЙЛА" - мәнсіз орын ауыстыру үшін – қолдар кеуденің үстінен алақандарымен ішке қарай көтерілген	

Қазақстан Республикасының азаматтық
әуе кемелерін техникалық пайдалану
және оларды жөндеу қағидасына
5-қосымша

Авиациялық қозғалтқыштарды іске қосу кезінде берілетін командалар мен сигналдар

1. Жалпы нұсқаулар

1. Суреттелетін командалар мен сигналдар ұшақтар мен тікұшақтарда газтурбиналы және поршеньді қозғалтқыштарды іске қосу процессін мына жағдайларда басқару үшін арналған:

1) қозғалтқышты іске қосатын экипаж мүшесі (іске қосушы) мен іске қосуды қамтамасыз ететін авиатехник (сигнал беруші) арасында екіжақты байланыстың техникалық құралдары (СПУ, радиостанция) бар және жоқ болған кезде;

- 1) тәуліктің жарық және қараңғы мезгілдері;
  - 2) ұшқыш және инженерлік-техникалық персонал.
2. Қозғалтқыштар солдан оңға қарай нөмірленген (экипаж кабинасында орналасқан адамдарға қатысты).
3. Іске қосушы: тәуліктің жарық мезгілінде ашық терезеден созылған сол қолмен; қараңғы мезгілде – аэронавигациялық оттардың (бұдан әрі - АНО) және рульдеу шамдарының көмегімен сигнал береді.
4. Егер іске қосушы экипаж кабинасында орналасу шарттары бойынша сигнал берушімен көзбе-көз байланысты болмаса, онда мұндай байланысты ӘК командирі (ИТП қозғалтқышын іске қосу кезінде – оның орнында орналасқан маман) жүзеге асырады.
5. Сигнал беруші ол әуе кемесінің командиріне жақсы көрінетін жұмыс орнында орналасады. Оң қозғалтқыштарды іске қосуды қамтамасыз ету кезінде сигнал беруші ӘК оң жағына ауыса отырып, екінші пилотқа жақсы көрінуі тиіс. Сигнал берушінің жұмыс орындары регламенттік жұмыстарды орындау жөніндегі ҰПР мен технологиялық нұсқамаларда нақты көрсетілген.
6. Сигнал беруші сигналдарды қолмен: жарық мезгілде – түсті таяқшалардың көмегімен немесе ашық түсті қолғаптармен; қараңғы мезгілде – электр фонарларының, жарық беретін таяқшалардың көмегімен береді.
2. Екі жақты байланыстың техникалық құралдары бар болған кезде берілетін командалар

Іске қосушы. Қозғалыс қызметінің диспетчерінен немесе ТҚК үшін жауапты ИАС маманынан (ИТП іске қосу кезінде) қозғалтқыштарды іске қосуға рұқсат алғаннан кейін сигнал берушіден рұқсат сұрайды:

«Іске қосуға дайынмын». Тәуліктің қараңғы мезгілінде АНО қосады.

Сигнал беруші. Тұрақта қозғалтқыштарды іске қосуға барлығы дайын екендігіне және іске қосу үшін пайдаланылмайтын СНО алып тасталғандығына көз жеткізіп: «Іске қосуға рұқсат етемін».

Іске қосушы. Қозғалтқыштарды іске қосуға дайындалу».

Сигнал беруші. Іске қосар алдында барлық дайындық жұмыстары орындалғанына, траптар алынғандығына, тірек бұғаулары орнатылғанына (немесе егер рульдеу жүргізілсе, алып тасталғанына) көз жеткізіп: «Траптар алып тасталды, бұғаулар орнатылды (алып тасталды). Іске қосуға құп болады».

Егер поршеньді қозғалтқыштарды іске қосу кезінде ұшақтарда винттерді бұру қажет болса, онда **іске қосушы**, оталдыру сөндірілгендігіне көз жеткізе отырып, қосымша команда береді:

«оталдыру сөндірілген, қайталаймын - оталдыру сөндірілген. винттер (винт) бұрылсын».

Сигнал беруші жауап береді: «винттерді (винтті) бұруға құп болады» және бұрғаннан кейін баяндайды: «винттер (винт) бұрылды».

Іске қосушы. «Қозғалтқыштардан (винттерден)».

Сигнал беруші. Қауіпті аймақтарда адамдар жоқ екендігіне көз жеткізіп, қозғалтқыштардан (винттерден) өзінің жұмыс орнына кетіп: «Қозғалтқыштардан (винттерден) құп болады».

Іске қосушы. Қозғалтқыштарды іске қосқаннан және генераторларды борт желілеріне қосқаннан кейін: «Әуеайлақтық қоректендіру сөндірілсін» (егер ол қосылған болса).

Сигнал беруші. «Әуеайлақтық қоректендіруді сөндіруге құп болады». Әуеайлақтық электр және ауамен қоректендіру көздерін сөндіргеннен кейін: «Әуеайлақтық қоректендіру сөндірілді».

Егер қозғалтқыштарды іске қосқаннан кейін рульдеу болатын болса, онда келесі командалар мен сигналдар беріледі.

Іске қосушы: «Байланыстың соңы. СПУ сөндірілсін, сол (оң) жақтан бейне байланысқа көшу».

Сигнал беруші: «СПУ сөндіруге құп болады. сол (оң) жақтан бейне байланысқа көшемін». СПУ-ны сөндіргеннен кейін көрсетілген орынға барады.

ӘК командирі (екінші пилот). Қозғалыс қызметінің диспетчерінен рульдеуге рұқсат алғаннан кейін жоғары көтерілген қолмен сигнал берушіден рульдеуге рұқсат сұрайды, жалтырау маягын қосады, қараңғы мезгілде рульдеу фараларын қосады.

Сигнал беруші. ӘК қозғалысына кедергілердің жоқтығына көз жеткізіп, қауіпсіз орынға, алайда ӘК командирі (екінші пилот) көретін жерге шегініп, «Жол бос» - оң қол шынтақтан бүгілген және жоғары бағытталған, үлкен саусақ жоғары созылған, сол қол төмен түсірілген сигналымен рульдеуге рұқсат береді.

Қажет болған кезде сигнал беруші мына командаларды (сигналдарды) береді:

1) «Қозғалтқыштар сөндірілсін» - қолдар жоғары көтерілген және айқастырылған.

2) «Қозғалтқыштың (қозғалтқыштардың) айналымдары азайтылсын» - қолдар төмен түсірілген және алақандарымен жерге қаратылған, оң (оң қозғалтқыш үшін) немесе сол (сол қозғалтқыш үшін) қол жоғары-төмен шайқалу жасайды.

3. Екі жақты байланыстың техникалық құралдары жоқ болған кезде берілетін сигналдар

Іске қосушы. Қозғалыс қызметінің диспетчерінен немесе ТҚК үшін жауапты ИАС маманынан (ИТП іске қосу кезінде) қозғалтқыштарды іске қосуға рұқсат алғаннан кейін «Іске қосуға дайынмын» - қолда іске қосуға жататын қозғалтқыштың нөміріне сәйкес келетін санда саусақтарды түзету, қараңғы

мезгілде АНО қосу сигналын бере отырып, мұндай рұқсатты сигнал берушіден с ұ р а й д ы .

Сигнал беруші. Тұрақта қозғалтқыштарды іске қосуға барлығы дайын екендігіне және іске қосу үшін пайдаланылмайтын СНО алып тасталғандығына көз жеткізіп: «Іске қосуға рұқсат етемін» - оң қол бас деңгейінде айналма қозғалыстар жасайды, сол қол – іске қосуға жататын қозғалтқыштың нөміріне сәйкес келетін санда саусақтарды түзете отырып, бастың үстінен көтерілген с и г н а л ы н б е р е д і .

Іске қосушы. «Қозғалтқыштарды іске қосуға дайындалу» - қол алға-артқа қозғалыс жасайды, қараңғы мезгілде – АНО сирек жарқылдауы (сөну-қосылу аралығы 5-6 с) с и г н а л ы н б е р е д і .

Сигнал беруші. Іске қосар алдында барлық дайындық жұмыстары орындалғанына, траптар алынғандығына, тірек бұғаулары орнатылғанына (немесе егер рульдеу жүргізілсе, алып тасталғанына) көз жеткізіп: «Траптар алып тасталды, бұғаулар орнатылды (алып тасталды). Іске қосуға құп болады» - сол қол шынтақтан бүгілген және жоғары қаратылған, төмен түсірілген оң қол алға-артқа қозғалыс жасайды сигналын береді.

Егер поршеньді қозғалтқыштарды іске қосу кезінде ұшақтарда винттерді бұру қажет болса, онда **іске қосушы**, оталдыру сөндірілгендігіне көз жеткізе отырып, қ о с ы м ш а к о м а н д а б е р е д і :

«оталдыру сөндірілген, қайталаймын - оталдыру сөндірілген. винттер (винт) бұрылсын» - қол айналма қозғалыстар жасайды, қараңғы мезгілде – АНО жиі жарқылдауы (сөну-қосылу аралығы 5-6 с).

Сигнал беруші жауап береді: «винттерді (винтті) бұруға құп болады» - сол қол бүгілген және жоғары бағытталған, көлденен созылған оң қол иық деңгейінде айналма қозғалыстар жасайды. Бұғаннан кейін мынадай сигнал б е р е д і :

«винттер (винт) бұрылды» - көлденен созылған сол қол иық деңгейінде айналма қозғалыстар жасайды, оң қол төмен түсірілген.

Іске қосушы. «Қозғалтқыштардан (винттерден)» - қолды жанына қарау созу, қараңғы мезгілде – рульдік фараны сирек жарқылдату (сөну-қосылу аралығы 5-6 с) с и г н а л ы н б е р е д і .

Сигнал беруші. Қауіпті аймақтарда адамдар жоқ екендігіне көз жеткізіп, қозғалтқыштардан (винттерден) өзінің жұмыс орнына кетіп: «Қозғалтқыштардан (винттерден) құп болады» - сол қол шынтақтан бүгілген және жоғары бағытталған, оң қол көлденен созылған сигналын береді.

Іске қосушы. Қозғалтқыштарды іске қосқаннан және генераторларды борт желілеріне қосқаннан кейін: «Әуеайлақтық коректендіру сөндірілсін» (егер ол қосылған болса) - қол жоғары-төмен шайқалу жасайды, қараңғы мезгілде –

рульдік фараны жиі жарқылдату (сөну-қосылу аралығы 2-3 с) сигналын береді.

Сигнал беруші. «Әуеайлақтық қоректендіруді сөндіруге құп болады» - сол қол шынтақтан бүгілген және жоғары бағытталған, көлденен созылған оң қол жоғары-төмен шайқалу сигналын береді. Әуеайлақтық электр және ауамен қоректендіру көздерін сөндіргеннен кейін «Әуеайлақтық қоректендіру сөндірілді» - көлденен тысқары созылған сол қол жоғары-төмен қозғалыс жасау сигналын б е р е д і .

Егер қозғалтқыштарды іске қосқаннан кейін рульдеу болатын болса, онда келесі сигналдар беріледі.

Іске қосушы. Сигнал берушінің оң жақтан бейне байланысқа көшу қажеттілігі кезінде алға созылған қолмен сигнал берушіге оң жақтағы орынға баруға к ө р с е т е д і .

Сигнал беруші. Қажет болған кезде көрсетілген орынға ауысады.

ӘК командирі (екінші пилот). Қозғалыс қызметінің диспетчерінен рульдеуге рұқсат алғаннан кейін жоғары көтерілген қолмен сигнал берушіден рульдеуге рұқсат сұрайды, жалтырау маягын қосады, қараңғы мезгілде рульдеу фараларын қ о с а д ы .

Сигнал беруші. ӘК қозғалысына кедергілердің жоқтығына көз жеткізіп, қауіпсіз орынға, алайда ӘК командирі (екінші пилот) көретін жерге шегініп, «Жол бос» - оң қол шынтақтан бүгілген және жоғары бағытталған, үлкен саусақ жоғары созылған, сол қол төмен түсірілген сигналымен рульдеуге рұқсат береді. Қажет болған кезде сигнал беруші мына сигналдарды береді:

1) «Қозғалтқыштар сөндірілсін» - қолдар жоғары көтерілген және а й қ а с т ы р ы л ғ а н .

2) «Қозғалтқыштың (қозғалтқыштардың) айналымдары азайтылсын» - қолдар төмен түсірілген және алақандарымен жерге қаратылған. Оң (оң қозғалтқыш үшін) немесе сол (сол қозғалтқыш үшін) қол жоғары-төмен шайқалу жасайды.

Қазақстан Республикасының азаматтық
әуе кемелерін техникалық пайдалану
және оларды жөндеу қағидасына
6-қосымша

Әуе кемесін сүйрету кезінде берілетін командалар және оларды орындау туралы баяндамалар

Б е л г і л е н у л е р :

Р — буксирлеудің басшысы;

К — буксирлеу кезінде кеменің кабинасында орналасқан лауазымды адам;

В — тартқыш жүргізушісі;

Т – сүйрету жөніндегі бригаданың құрамына кіретін авиатехник (авиамеханик) ;

Р. Бригада мүшелерінің және тартқыш жүргізушісінің жұмысқа дайындығын, сондай-ақ ӘК дайындығын, тартқыш пен сүйрету құрылғысының жұмыс істеуін тексергеннен кейін :

«жүргізгішті (арқанды) ұшақпен (тікұшақпен) қосу».

Т. Жүргізгішті (арқанды) ұшақпен қосқаннан кейін: «Қосылыс бар».

Р. Қосылысты тексергеннен кейін: «Жұмыс орындарына бару».

К. В. Т. Кезектесе: «Жұмыс орнына бардым».

Р. Бригада мүшелері өз орындарында екендігіне көз жеткізгеннен кейін: «сүйретуге алу» .

В. «буксирге алуға құп болады». Тартқышты ӘК-ге жүргізгішті тартқыш ілмегімен ілінуін қамтамасыз ететін қашықтыққа жақындату.

Р. «ТОҚТА. Тартқышты жүргізгішпен қосу».

В. «ТОҚТАУ құп болады». Тартқышты тоқтатады және тежегішке қояды.

Т. Жүргізгішті тартқыштың ілмегімен қосады: «Жүргізгіш тартқышпен қосылған».

Р. «СҮЙРЕТУГЕ дайындалу. Тежеу жүйелерінің жұмысын тексеру».

К. «сүйретуге дайындалуға құп болады. Тежеу жүйелеріндегі қысым және тежегіштер жұмысы тексерілді».

Р. «Бұғаулар алынсын» .

Т. «Бұғауларды алуға құп болады». Бұғаулар алынғаннан кейін: «Бұғаулар алынды» .

К. Тұрақ тежегішін жібергеннен кейін: «СҮЙРЕТУГЕ ДАЙЫНМЫН. Тұрақ тежегіші жіберілді» .

Р. Қозғалыстың басталуына нұсқау беру үшін: «АЛҒА». Командалар сигналдармен қайталанады (сигналдар 16-қосымшада).

В. «АЛҒА ҚҰП БОЛАДЫ» Дыбыс сигналы беріледі, белгіленген бағытта біртіндеп қозғалысты бастайды.

Р. Қозғалыс бағытының өзгеруін көрсету үшін және тұраққа қою кезінде: «Солға (оңға) бұрылу». «ТОҚТА». Командаларды сигналдармен қайталайды. Адамдар немесе ӘК зақымдалуы үшін қауіп пайда болған кезде «ТОҚТА» командасын қауіпті байқаған бригаданың кез келген мүшесі береді. Тартқыш жүргізушісі қозғалысты тоқтатуға міндетті.

Р. ӘК арналған тұрақ орнына әкелген кезде: «ТОҚТА».

В. «ТОҚТАУҒА ҚҰП БОЛАЛЫ». Тартқышты тоқтатады, оны тежегішке қояды.

Р. Тартқышты орнатқаннан кейін: «Бұғаулар орнатылсын. Тежегіштер қосылсын» .

Т. Негізгі тіректер доңғалақтарының астынан бұғауларды орнатады: «Бұғаулар орнатылды» .

К. «ТЕЖЕГІШТЕРДІ ҚОСУҒА ҚҰП БОЛАДЫ». Тұрақ тежегішін қосқаннан кейін: «ТЕЖЕГІШТЕР ҚОСЫЛДЫ».

Р. «жүргізгіш ағытылсын». Жүргізгіш ӘК-тен ағытылғаннан кейін: «Тартқыш ұшақтан (тікұшақтан) алшақтасын ».

В. «ұшақтан (тік ұшақтан) алшақтауға құп болады ». Дыбыс сигналы береді, жүргізгішті баяу алып тастайды және оны арналған орнынан орнатады.